

**TURVAPAIKANHAKIJOIDEN KOTIMAJOITTAJIEN
KOKEMUKSIA MAJOITTAMISESTA
JA OMASTA HYVINVOINNISTA**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, Sosiaalialan koulutusohjelma

Kevät, 2018

Quynh Ly

Koulutus Sosiaali-alan koulutusohjelma
Kampus Visamäki

Tekijä	Quynh Ly	Vuosi 2018
Työn nimi	Turvapaikanhakijoiden kotimajoittajien kokemuksia majoittamisesta ja omasta hyvinvoinnista	
Työn ohjaaja/t	Mare Orman	

TIIVISTELMÄ

Euroopan pakolaiskriisin alkamisesta on lähes kolme vuotta ja kielteisten turvapaikkapäätösten sekä paperittomuuden on ennustettu kasvavan Suomessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia turvapaikanhakijoiden kotimajoittajien hyvinvoinnin tilanne ja heidän kokemuksia voimavaroista sekä haasteista majoittajina. Lisäksi tavoitteena oli selvittää kotimajoittajien tukiverkoston tämänhetkinen riittävyys ja lisätuen mahdollisuudet heidän näkökulmastaan. Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Suomen Punainen Risti Hämeen Piiri Lammin vastaanottokeskus.

Teoriaosuus koostui pakolaiskriisin vaikutuksista Euroopassa ja Suomessa vuosien 2015–2017 aikana, turvapaikanhakuprosessista Suomessa ja kotimajoittamisesta turvapaikanhakijoiden yksityismajoituksen muotona. Lisäksi perehdyttiin auttamistyössä tunnistettuihin ilmiöihin kuten myötätuntostressi ja -uupumus. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimuksellisessa osuudessa käytettiin niin menetelmissä kuin analyysissä kvantitatiivisen tutkimuksen piirteitä. Tutkimusmenetelmäksi valikoitui sähköinen puolistrukturoitu kysely. Aineisto analysoitiin laske-malla ja teemoittelemalla.

Opinnäytetyön tutkimustulokset viittaavat suurimman osan kotimajoittajista kokevan vähintäänkin usein myötätuntostressiä. Myötätuntu-uupumuksen riski näyttää kasvavan. Selvisi, että kotimajoituksessa käsitellään erilaisia turvapaikanhakuprosessiin ja yhteiskuntaan liittyviä haasteita. Kielteiset turvapaikkapäätökset ja paperittomuus vaikuttavat kotimajoittajien hyvinvointiin. Haastavina aikoina majoittajien voimavaroina toimivat selkeästi ystävät ja vertaiset.

Avainsanat turvapaikanhakija, yksityismajoitus, kotimajoitus, auttamistyö, myötätuntostressi

Sivut 60 sivua, joista liitteitä 4 sivua

Degree Programme in Social Services
Campus Visamäki

Author	Quynh Ly	Year 2018
Subject	Private accommodation providers' experiences of providing accommodation for asylum seekers and of their own welfare	
Supervisors	Mare Orman	

ABSTRACT

It has been almost three years since the European refugee crisis started, and the number of negative asylum decisions and undocumented migrants is anticipated to increase. The main goal of the thesis was to study the state of wellbeing of private people providing accommodation for asylum seekers and their experience of challenges and resources. Another aim was to find out if their support network is adequate and to explore possible areas of support from their perspective. The thesis was commissioned by the Finnish Red Cross, Häme District reception centre of Lammi.

The theoretical part includes contemplation on the effects of refugee crisis in Europe and in Finland during years 2015 - 2017, the asylum seeking process in Finland, and private accommodation as a form of housing for asylum seekers. Additionally, the theory includes in-depth analysis of compassion fatigue and compassion stress, which are both well-known and recognized phenomena in aid work. The thesis was executed as a qualitative research. However, some quantitative research methods were applied in both data acquisition and analysis. Electronic semi-structured inquiry was used as the main research method and the data were analysed by thematisation and calculations.

The results of the thesis imply that majority of private providers of accommodation experience at least frequent compassion stress. Risk of compassion fatigue appears to increase. Private accommodation includes contemplating on distinct challenges related to the asylum seeking process and society. Negative asylum decisions and undocumentedness affect the private accommodation providers' wellbeing. During demanding times support was received from friends and peers.

Keywords asylum seeker, private accommodation, aid-work, compassion stress

Pages 60 pages including appendices 4 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Työn ajankohtaisuus	2
1.2	Aiheen syntyminen ja työn tarkoitus	2
1.3	Kiitokset kotimajoittajille	4
2	EUROOPAN PAKOLAISKRIISI JA SEN VAIKUTUKSET	5
2.1	Pakolaiskriisin vaikutukset Euroopassa	5
2.2	Vaarat matkalla kotimaasta Eurooppaan	6
2.3	Pakolaiskriisin vaikutukset Suomessa	7
2.4	Turvapaikanhakuprosessi Suomessa	9
3	KOTIMAJOITUS ON YKSI TURVAPAIKANHAKIJAN ASUMISMUODOISTA	11
4	AUTTAMISEEN LIITTYVÄT HAASTEET KOTIMAJOITTAMISESSA	13
4.1	Kotimajoittajien riski myötätuntouupumukselle	15
4.2	Myötätuntostressi	16
4.3	Myötätuntouupumus	18
5	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	19
6	TUTKIMUKSEN KULKU	20
6.1	Tutkimusmenetelmät	20
6.2	Aineiston keruu	21
6.3	Aineiston analyysi	24
6.4	Analyysissa pois suodatetut vastaukset	25
7	TUTKIMUSTULOKSET	27
7.1	Kotimajoittajien taustatiedot	27
7.2	Kotimajoitus alkaa usein halulla auttaa ja vaikuttaa yhteiskuntaan	28
7.3	Kotimajoittamisen alussa pohditaan erilaisia kysymyksiä	29
7.4	Kotimajoituksessa ystävystytään ja otetaan perheenjäseniksi	30
7.5	Kotimajoittamisen haasteet ja voimaa tuovat tekijät	31
7.6	Kotimajoittajien ja vastaanottokeskuksien välinen yhteistyö	35
7.7	Kielteisten päätösten ja paperittomuuden tuomat haasteet	37
7.8	Kotimajoittajat kokevat usein myötätuntostressiä	39
7.9	Kotimajoittajilta nousseet ehdotukset jaksamisen tukemiseen	42
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	43
9	POHDINTA	45
10	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUSARVIOINTI JA ETIIKKA	48
11	JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSIA	51
	LÄHTEET	52

Liitteet

Liite 1

Sähköinen kyselylomake

1 JOHDANTO

Euroopan suurimman pakolaiskriisin alkamisesta sitten toisen maailmansodan jälkeen on lähes kolme vuotta (Berry, Garcia-Blanco & Moore 2015). Vuonna 2014 Euroopan maahantulijoiden määrä oli muihin vuosiin nähden merkittävän kasvava. Syksyllä vuonna 2015 Eurooppa vastaanotti kaiken kaikkiaan yli miljoona maahantulijaa (Euroopan komissio 2016b). Yleiskielessä tuolloin maahan tulleesta henkilöstä voidaan käyttää sanaa pakolainen, mikäli hän on joutunut pakenemaan kotimaastaan (Pakolaisneuvonta 2009). Henkilö voi olla myös turvapaikanhakija, mikäli hän anoo suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta. Viranomaiskielessä turvapaikanhakija saa pakolaisaseman, mikäli valtio antaa turvapaikan. (Sisäministeriö n.d.)

Pakolaiskriisi asetti niin Euroopan kuin Suomen uuteen tilanteeseen haasteita maahantulojärjestelmiä. Suomen saapui vuonna 2015 noin 32 000 turvapaikanhakijaa (Kuosma 2016, ix). Suomen tasolla turvapaikanhakijamäärä kymmenkertaistui edellisvuosiin nähden. Vastaanottokeskuksia avattiin nopeasti majoitustarpeeseen vastaamiseksi. Vastaanottokeskus tarkoittaa paikkaa, joka järjestää vastaanottopalveluita ja jossa turvapaikanhakijat odottavat turvapaikanhakuprosessin ajan (Maahanmuuttovirasto 2017b).

Pakolaiskriisi herätti kansalaisissa auttamisen halun. Monet ilmaisivat voidensa majoittaa turvapaikanhakijan ja maahanmuuttovirasto joutuikin pohtimaan pian, minkälaisia ohjeistuksia antaa kotimajoittajille. Kotimajoitus on yksi turvapaikanhakijan yksityismajoituksen muodoista eli käytännössä kotimajoitus merkitsee sitä, että turvapaikanhakija majoittuu jonkun muun luona eikä vastaanottokeskuksessa odottaessaan Suomessa turvapaikkapäätöstä (Maahanmuuttovirasto 2017b). Kotimajoittaminen voidaan nähdä yhtenä vapaaehtoistyön muotona, koska sitä tehdään pääsääntöisesti palkatta ja jonkun yksilön tai yhteisön eduksi.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia turvapaikanhakijoiden kotimajoittajien hyvinvoinnin nykytilannetta ja kokemuksia majoittajan voimavaroista sekä haasteista kielteisten päätösten sekä paperittomuuden puhuttaessa yhteiskuntaamme. Lisäksi tavoitteena on selvittää majoittajien tukiverkoston riittävyys sekä tarvittaessa lisätuen mahdollisuudet heidän näkökulmastaan. Työn toimeksiantaja on Suomen Punainen Risti Hämeen Piiri Lammin vastaanottokeskus. Opinnäytetyön tilaaja on antanut hyvin vapaat kädet tutkimuksen tekemiseen ja tukenut tutkimustyötä verkostollaan sekä omalla asiantuntijuudellaan vastaanottokeskustyön kentällä.

1.1 Työn ajankohtaisuus

Maahanmuuttopolitiikka on ollut pakolaiskriisin myötä keskeisessä asemassa (Kuosma 2016, 3). Opinnäytetyökirjoitushetkellä kielteisen turvapaikkapäätösten myötä ennustettiin paperittomuuden nousevan, turvapaikanhakijoihin sekä paperittomuuteen liittyen käytiin keskustelua ja lähestyttiin Suomen uusia presidentinvaaleja 2018.

Turvapaikanhakijan ja paperittoman ero on, että turvapaikanhakijalla on lupa oleskella maassa turvapaikkahakemuksensa perusteella. Hän odottaa turvapaikkapäätöstä ja on vastaanottokeskuksen vastaanottopalveluiden piirissä. Paperiton henkilö oleskelee maassa ilman laillista oleskeluoikeutta. Laillinen oleskeluoikeus voi päättyä henkilöllä esimerkiksi saatuaan kielteisen turvapaikka- tai oleskelulupapäätöksen niitä haettuaan tai kun viisumi tai oleskelulupa on umpeutunut. Lisäksi paperiton voi olla henkilö, joka ei ole hakenut lainkaan oleskelulupaa. Kyseessä on siis henkilö, jolla ei ole tarvittavia papereita oleskella maassa, vaikka hänellä olisi henkilöllisyyspaperit. (Suomen Pakolaisapua n.d.) Näin ollen paperittomasta käytetään viranomaiskielessä sanaa laittomasti maassa oleva.

Syksyllä 2017 yhteiskunnan yleisessä keskustelussa käsiteltiin paperittomuuteen liittyviä asioita. Poliitikassa ja mediassa pohdittiin laittomasti olemisen tutkintakeinoista, rangaistusasteikkoa koskevista lainsäädännön muutostarpeista (Kanerva 2017), paperittomien terveyspalveluista (ks. esim. Paperittomat-hanke n.d.; Malmberg 2017) sekä paperittomien auttamisen laillisuudesta (ks. esim. Valkama 2017). Syksyllä sisäministeri Paula Risikko kertoi Ylen haastattelussa (Säävälä 2017) hallituksen arvioivan paperittomien avunannon ja piilottelun rangaistavuutta. Talvella 2017 presidenttiehdokkaat kävivät keskustelua MTV:n presidenttitentissä (2017) turvapaikanhakijoiden ja paperittomien auttamisesta. Presidenttiehdokkaiden näkemykset aiheesta vaihtelivat keskustelussa säilöön otosta moraalin uudelleen tarkasteluun. Osa oli sitä mieltä, että auttaminen ei ole väärin eikä Suomessa ole lakia, joka estää auttamisen, mutta mikäli kyseessä olisi viranomaisen toiminnan estäminen, voidaan puhua väärällä tavalla toimimisesta.

1.2 Aiheen syntyminen ja työn tarkoitus

Työn aihe syntyi sekoituksesta sosiaalialan kantavaa voimaa eli vapaaehtoistyötä ja ajankohtaista aihetta eli paperittomuutta. Aiheen valintaan vaikutti myös opinnäytetyön tekijän monikulttuurinen tausta. Innostus vapaaehtoistyöhön syntyi opinnäytetyön tekijän ollessa Suomessa ja ulkomailla työharjoittelussa sellaisissa projekteissa, jossa oli vapaaehtoisia pienillä paikkakunnilla. Projektin vapaaehtoiset osoittivat, että vapaaehtoistyö tuo yhteisöihin voimaa, jota eivät voi muut tahot antaa. Paperittomuus herätti opinnäytetyön tekijässä ajatuksia hänen työskennellessään vastaanottokeskuksessa ohjaajana. Tekijä toimi osan aikaa opinnäytetyön prosessin ajastaan ohjaajana vastaanottokeskuksessa.

Tämän opinnäytetyön tutkimusongelmana on kotimajoittajien mahdollinen tukiverkoston riittämättömyys. Aiheesta on vähän tietoa, minkä takia tutkimusongelma sisälsi myös hypoteesin. Tutkimusongelman muodostumista taustoitti yhteiskunnan yleinen keskustelu pakolaiskriisistä, keskustelu turvapaikanhakijoiden oikeuksista sekä paperittomien auttamisen laillisuudesta ja laittomuudesta. Tutkimusongelman syntymistä taustoitti myös myötätuntouupumuksen käsite, joka on yleisesti tunnistettu ilmiö auttamistyössä. Vapaaehtoista kentällä ilmiötä tunnetaan vähemmän kuin ammattiauttajien työn kentällä. Auttamistyön tuoma stressi ja uupumus koskettavat kuitenkin kaikkia auttamistyötä tekeviä.

Opinnäytetyöni teoriaosuus on pyritty rakentamaan puolueettomia tilastoja ja kuvauksellisia lähteitä käyttäen. Teoria koostuu pakolaiskriisin vaikutuksista Euroopassa ja Suomessa vuosina 2015-2017, Suomen turvapaikanhakuprosessista ja kotimajoittamisesta. Näiden osien päämääränä on avata lukijalle pakolaiskriisin laajuus, sen tuomat muutokset maahanmuuttopolitiikassa ja niiden yhteys kotimajoittajiin. Lisäksi teoriaosuudessa perehdytään auttamistyössä tunnistettuihin ilmiöihin, myötätuntostressiin ja myötätuntouupumukseen. Sen tarkoituksena on avata lukijalle ilmiöitä, jotka voivat esiintyä auttamistyössä.

Opinnäytetyön tutkimusotteena on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus sillä aihealue on tutkimaton ja opinnäytetyössä pyrittiin painottamaan kotimajoittajien näkökulmaa. Opinnäytetyössä on myös kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen piirteitä. Yhdistelmällä pyritään parhaan mukaan hyödyntämään kahden tutkimustavan hyviä piirteitä. Aineistonkeruumenetelmänä on sähköinen puolistrukturoitu kysely. Aineiston analyysissa käytetään laskentaa ja teemoittelua.

Opinnäytetyö etenee siten, että johdannon jälkeen avataan Euroopan pakolaiskriisin vaikutuksia Euroopan tasolta Suomen tasolle. Tämän jälkeen opinnäytetyö käsittelee turvapaikkahakuprosessia Suomessa eli prosessia sen jälkeen, kun henkilö on maahan tultuaan pyytänyt suojelua jättämällä turvapaikkahakemuksen. Tämän jälkeen käsitellään kotimajoitusta, jonka jälkeen käsitellään myötätuntostressiä- ja uupumusta. Tietoperustan jälkeen työ etenee tutkimuksen tutkimustuloksiin, johtopäätöksiin, luotettavuusarviointiin ja etiikkaan. Opinnäytetyön lopussa on jatkotutkimusehdotukset.

1.3 Kiitokset kotimajoittajille

Opinnäytetyön aineistonkeruu alkoi marraskuussa 2017 jakaessani sähköisen kyselylomakkeen linkin sosiaalisessa mediassa toimiviin ryhmiinne. Ilokseni kyselylomakkeen linkki jaettiin ryhmienne jäsenten toimesta vielä eteenpäin ja vastauksia tuli opinnäytetyöhön sopiva määrä alle viikossa. Kyselyyn tulleet vastaukset olivat rohkeita ja avartavia. Ne kertoivat erityisesti, minkälainen yhteisöllisyys, asenne ja voima teidän keskuudessanne on.

Aloitin vastauksien analyysin kyselylomakkeen ollessa vielä auki. Mitä enemmän luin, sitä enemmän koin, että olitte todella avanneet parhaanne mukaan ajatuksianne ja tuntemuksianne kotimajoittamisesta. Lukiessani kokemuksianne ja siitä, miten rohkeasti olette toimineet erilaisissa tilanteissa turvapaikanhakijan elämään sekä omaan jaksamiseenne liittyen, koin että olimme kuin kahvikuppien äärellä. Kun tajusin, että emme todellisuudessa olleet, toivoin että olisimme olleet.

Olin vilpittömästi otettu jakamistanne asioista ja vaalin jokaista pistettä myöden kertomaanne. Minulle selvisi hyvin pian, että olette rautaisia myötäläjiä – teillä on suuri empatiakyky, teillä on mieletön taistelutahto ja teillä on olemisessanne leijonan voimaa. Pyritte toimimaan oikeudenmukaisesti kokemaanne vääryyttä vastaan. Lukiessani kertomaanne hiljennyin välillä kokemienne haastavien asioiden ja tilanteiden ääreen. Hiljennyin myös sille, miten halunne toimia oikein on silti ollut suurempaa kuin kokemanne haasteet.

Opinnäytetyössä on varmasti asioita, jotka ovat teillä jo hyvin tiedossa. Olisi mahtavaa, jos opinnäytetyö tarjoaisi teille myös jotain uutta. Näin olen laajensin myöhemmin teoriaosuutta myötätuntostressistä ja myötätuntuupumuksesta. Ajatuksena oli, että se tarjoaisi teille enemmän tämän työn teoriaosuudessa.

Toivon vilpittömästi, että tässä opinnäytetyössä sain ajatuksianne näkyviin mahdollisimman kunnioittavalla tavalla. Kun kaikki analyysi oli tehty, koin, että opinnäytetyö jäi käsittelemään hieman enemmän haasteita kuin kotimajoittamisen voimavaroja. Tässä opinnäytetyössä kieltämättä jo kyselylomakkeen suunta oli sellainen johtuen tutkimusongelmasta. Toivon kuitenkin, että sain tuotua aineistoista esiin myös kotimajoittamisen kokemuksienne kauneutta ja vahvuutta.

Kiitän suuresti kaikkia, jotka ovat toimineet kotimajoittajina ja erityisesti opinnäytetyöni näkökulmasta kotimajoittajia, jotka vastasivat avoimesti vaikeisiin kysymyksiin. Toivon teille voimauttavaa energiaa kotimajoittamisen polulla ja erityislaatuisen vahvuutenne jatkumista tukiverkostossanne erityisesti lähitulevaisuudessa.

2 EUROOPAN PAKOLAISKRIISI JA SEN VAIKUTUKSET

Euroopan pakolaiskriisin voidaan nähdä alkaneen 2014. Vuonna 2015 sen vaikutus näkyi erittäin vahvasti Euroopassa ja Suomessa (Berry, Garcia-Blanco & Moore 2015). Tämän luvun tarkoituksena on avata lukijalle pakolaiskriisin vaikutuksia. Pakolaiskriisin vaikutusten ymmärtäminen valottaa opinnäytetyön tutkimusaihetta eli turvapaikanhakijoiden kotimajoittajien kokemuksia ja hyvinvointia.

2.1 Pakolaiskriisin vaikutukset Euroopassa

When it comes to managing the refugee crisis, we have started to see solidarity. I am convinced much more solidarity is needed.

But I also know that solidarity must be given voluntarily. It must come from the heart. It cannot be forced

Euroopan komission puheenjohtaja Jean-Claude Juncker (2016a) kuvailee ylläolevassa sitaateissa pakolaiskriisin hallinnointia. Vuotta 2015 kuvataan Euroopan suurimmaksi pakolaiskriisiksi toisen maailman sodan jälkeen. (Sisäministeriö n.d.). Yli miljoona pakolaista ja maahantulijaa saapuivat Euroopan Unioniin (Euroopan komissio 2016). Syyrian, Irakin ja Afganistanin pitkittyneet konfliktit sekä Afrikan sarven ja Länsi-Afrikan kriisit ovat olleet merkittävässä roolissa suurelle muuttoliikkeelle (Ulkoasiainministeriö 2016).

Euroopan unionin politiikassa on noussut maahanmuutto keskeiseksi teemaksi Välimeren kriisiytyneen pakolaistilanteen ja Etelä-Euroopan alueiden maahanmuuttopaineen seurauksena (Kuosma 2016, 3). International Organization for Missing Migrants – projektin mukaan (2016, 2017a, 2017b, 2017c) vuonna 2015 Euroopan maahantulijoiden saapumismäärä oli 1 046 599, vuonna 2016 määrä oli 387 739 ja vuonna 2017 määrä oli 175 184. Etelä-Euroopan vastaanottaneiden valtioiden maahantulijoiden kulttuuritaustat ovat olleet erilaisia ja maahanmuuttopaine maiden välillä on vaihdellut. Esimerkiksi edellä mainitun projektin vuoden 2016 tilastoissa käy ilmi, että Kreikka vastaanotti eniten maahantuliijoita Syyriasta, Afganistanista ja Irakista, kun taas Italia vastaanotti Nigeriasta, Eritreasta ja Gambiasta sekä muista valtioista. Vuonna 2017 edellä mainittujen maiden siirtolaisten määrät ovat laskeneet, mutta Etelä-Euroopan valtiot Espanja ja Kypros taas vastaanottivat merkittävästi enemmän maahantuliijoita niiden edellisvuoteen nähden. (IOM's Missing Migrants Project 2017c.)

Välimeren alueella vallitseva kriisitilanne on välittömien tarpeiden lisäksi paljastanut EU:n muuttoliikepolitiikan ja rakenteelliset puutteet EU:n tämän hetkisessä järjestelmässä. Näistä syistä johtuen Euroopan komissio on

sopinut eniten siirtolaisia vastaanottavien alueiden maiden kanssa 17 koh-
taisesta toimintasuunnitelmasta. Toimintasuunnitelmaan kuuluu jatkuva
tiedonvaihto, edelleen liikkumisen rajoittaminen, pakolaisten tukeminen
sekä suojan ja levon tarjoaminen, muuttovirtojen yhteinen hallinta, raja-
turvallisuuden ylläpitäminen ja ihmissalakuljetuksen sekä -kaupan tor-
junta. Lisäksi EU tekee yhteistyö Afrikan Unionin kanssa kokonaisvaltai-
sesti. (Euroopan komissio n.d.)

Euroopan komission mukaan muuttoliikettä voidaan hallita paremmin, kun
kaikki EU:n toimijat ovat mukana osallistumassa muuttoliikkeen hallin-
nassa. Euroopan komissio vastaa muuttopaineeseen ja Välimerellä vallit-
sevaan kriisiin muuttoliikeagendallaan, jonka osapuolia ovat EU-maat, EU-
elimet, kansainväliset organisaatiot, paikallisviranomaiset ja EU:n ulkopuo-
liset kansalliset kumppanit. Lisäksi yhdeksi osapuoleksi on kirjattu kansa-
laisyhteiskunta. Muuttoliikeagendalla pyritään muuttoliikkeen kokonais-
hallinnan parantamiseen pidemmällä aikavälillä. Muuttoliikeagenda sisäl-
tää neljä seuraavaa politiikan alaa: laittoman muuttoliikkeen torjunta, ih-
mishenkien pelastaminen ja ulkorajojen turvaaminen, vahva yhteinen tur-
vapaikkapolitiikka ja laillista muuttoliikettä koskeva uusi politiikka. (Euroo-
pan komissio n.d.)

2.2 Vaarat matkalla kotimaasta Eurooppaan

Aiemmin mainitun kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön IOM:n Missing
Migrants – projektin mukaan Välimeren alueella vuonna 2014 tilastoituja
menehtymisiä oli 3283. Vuonna 2015 tilastoituja menehtymisiä oli 3785 ja
vuonna 2016 määrä nousi lukuun 5143. Opinnäytetyön kirjoitushetkellä eli
joulukuussa 2017 tilastoituja menehtymisiä oli 3038. Projekti on koonnut
myös muualla maailmalla tilastoidut kuolemat ja tilastoista selviää, että
neljän vuoden aikana, menehtyneiden määrä on ollut suurin Välimeren
alueella. Eurooppaan tulleista maahantulijoista erittäin suurin osa on tullut
meriteitse. Menehtymisien suurimpana syynä on ollut hukkuminen.
(IOM's Missing Migrants Project 2016, 2017a, 2017b, 2017c.)

Merestä on pelastettu yli 400 000 henkeä vuosien 2015 ja 2016 aikana.
Pelastuksia on mahdollistanut EU:n suorittamat etsintä- ja pelastusoperaa-
tiot sekä rikollisverkostojen torjuminen Välimerellä. Resursseja on kolmin-
kertaistettu. (Euroopan komissio 2016.) Suomi on osallistunut operaatioi-
hin EUNAW FOR MED ja SOPHIA (Kuosma 2016, 12).

Euroopan komission kahden vuoden katsauksessa, jossa käsitellään ni-
menomaan vuosia 2015 ja 2016, kerrotaan, että 9/10 pakolaisista ja maa-
hantulijoista ovat maksaneet salakuljettajalle. Salakuljettajien verkosto on
tehnyt vuonna 2015 salakuljetusbisneksellä 4 biljoonaa euroa. Tästä syystä
puhutaan sääntöjenvastaisesta maahanmuutosta, koska maahantulijat ei-
vät ole saapuneet Euroopan Unioniin laillisesti. (Euroopan Komissio
2016a.)

2.3 Pakolaiskriisin vaikutukset Suomessa

Aiemmissa kappaleissa käsiteltiin Euroopan politiikassa tapahtuneita muutoksia vuosien 2015 ja 2017 välillä maahanmuuttoliikkeen hallitsemiksi ja Etelä-Euroopan valtioiden alueella olevan paineen vähentämiseksi. Tässä alaluvussa käsitellään pakolaiskriisin vaikutusta Suomessa saman ajanjakson aikaan eli vuosien 2015 ja 2017 välillä. Tässä vaiheessa käsite maahantulija muuttuu turvapaikanhakijaksi. Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta (Maahanmuuttovirasto n.d.). Viranomaisen on siis tavoittanut maahantulijan ja ottanut vastaan hänen hakemuksensa turvapaikan hakemisesta.

Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kansainvälisen suojelun järjestelmä pohjautuu kansainvälisoikeudellisiin yleissopimuksiin ja alueellisiin sopimuksiin. Merkittävät Suomea koskettavat kansainväliset ja oikeudellisesti velvoittavat asiakirjat ovat Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, Geneven pakolaissopimus, New Yorkin pakolaispöytäkirja, kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus sekä Euroopan unionin perusoikeuskirja. (Kuosma 2016, 146.) Nämä vaikuttavat myös Suomen lainsäädäntöön.

Jokaisella vainon kohteeksi joutuneella on oikeus hakea ja nauttia turvapaikkaa muissa maissa. Tähän oikeuteen ei voida vedota, kun on kyse epäpoliittisista rikoksista johtuvista syytteistä tai teoista, jotka ovat vastoin Yhdistyneiden Kansakuntien periaatteita ja päämääriä. (YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948, 14. artikla.)

Suomessa turvapaikanhakijamäärät eli kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden määrät ovat vaihdelleet 2000-luvulla vuosittain noin 1 500 ja 6 000 hakijan välillä. Vuonna 2014 turvapaikanhakijoiden määrä oli 3 651. Vuonna 2015 Euroopan pakolaiskriisi heijastui Suomeen siten, että Suomeen saapui aiempaa huomattavasti enemmän turvapaikanhakijoita. Turvapaikanhakijoiden määrä nousi tuona vuonna lukuun 32 478. (Sisäministeriö n.d.) Eniten tulijoita vuonna 2015 saapui Irakista (65 %), Afganistanista (15 %), Somaliasta (6 %) ja Syyriasta (2 %) (Kuosma 2016, ix).

Vuonna 2015 maahanmuuttovirasto sai uusia turvapaikkahakemuksia 32 477 kappaletta ja maahanmuuttovirasto teki 7463 turvapaikkapäätöstä. Vuonna 2016 maahanmuuttovirasto sai uusia turvapaikkahakemuksia 5 667 kappaletta ja maahanmuuttovirasto teki 28 208 turvapaikkapäätöstä. (Maahanmuuttoviraston tilastot 2017.) Vuonna 2016 eli silloin kun turvapaikkahakemuksia on jätetty eniten, käsittelyaika ensimmäiseen ratkaisuun turvapaikkahakemuksessa oli keskimäärin 263 vuorokautta vuorokautta. (Maahanmuuttovirasto 2017, 2018a.) Turvapaikkahakemusten suuri määrä on vaikuttanut käsittelyaikojen pituuteen.

Vuonna 2017 maahanmuuttovirastolla oli yli 1500 uusintahakemusta käsiteltävänä eli turvapaikanhakijalla oli yksi kielteinen päätös uuden turvapaikkahakemuksensa alla. Uusintahakemusten suuri määrä on maahanmuuttoviraston mukaan poikkeuksellisia. Samana vuoden lopussa Suomessa oli turvapaikanhakijoita 13 500. Uusintahakemus tarkoittaa uuden hakemuksen tekemistä lyhyen ajan kuluttua siitä, kun on saanut edelliseen hakemukseensa lainvoimaisen päätöksen eikä uudelle hakemukselle oli uusia perusteita. Uusintahakemus voidaan käsitellä ilman uutta turvapaikkapuhuttelua. (Maahanmuuttovirasto 2017a, 2017b, 2018.)

Turvapaikanhakijoiden määrä on muuttunut eri syistä muutaman vuoden aikana. Keskusrikospoliisin mukaan vuoden 2015 jälkeen on kadonnut yli 4000 turvapaikanhakijaa ennen turvapaikkapäätöksen saamista tai saatuaan kielteisen turvapaikkapäätöksen. Kadonneiden olinpaikasta ei ole tarkkaa tietoa, mutta on oletettavaa, että he ovat siirtyneet muihin Euroopan maihin (Myllylä 2017, 163).

Valtioneuvosto antoi Euroopan komission ehdotuksen eduskunnalle 1.10.2015 unionin tilapäisestä hätätilamekanismista. Sen tarkoituksena oli auttaa maahanmuuttopainetta Italian ja Kreikan alueella siirtämällä turvapaikanhakijoita Euroopan Unionin sisällä. Vastaanottaville jäsenmaille on tarkoitus antaa turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) tuki jokaista siirrettyä turvapaikanhakijaa kohden. (Kuosma 2016, 8.)

Turvapaikanhakijoiden määrät ja kansalaisuudet ovat muuttuneet Euroopan Unionin sisäisten siirtojen myötä. Suomeen on saapunut 1 975 turvapaikanhakijaa Italiasta ja Kreikasta. Monien heidän turvapaikkahakemuksistaan on tehty päätös. Valtaosa on saanut turvapaikan Suomesta. Sisäisten siirtojen kautta Suomeen saapuneet turvapaikanhakijat ovat valtaosin syyrialaisia ja eritrealaisia. Sisäiset siirrot vaikuttivat vuoden 2017 hakijatilastoihin siten, että hakijatilastoiden kärjessä olivat Irak, Syyria ja Eritrea. (Maahanmuuttovirasto 2017b.)

Kansainvälistä suojelua koskevasta päätöksestä eli esimerkiksi kielteisestä turvapaikkapäätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen valitusajan kuluessa. Hallinto-oikeus voi hylätä valituksen tai kumota Maahanmuuttoviraston päätöksen. Mikäli hallinto-oikeus kumoaa maahanmuuttoviraston päätöksen, turvapaikanhakijan asia lähetetään takaisin Maahanmuuttovirastolle. Mikäli hallinto-oikeus hylkää valituksen, turvapaikanhakija voi jatkaa turvapaikkapäätöksensä muutoksenhakua korkeimpaan hallinto-oikeuteen, mikäli korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. (Maahanmuuttovirasto 2018b).

Aiemmin mainitut luvut vuosilta 2015, 2016 ja 2017 eivät avaa kielteisistä päätösten valittaneiden määrää. Vastaanottokeskuksissa on tällä hetkellä noin 10 000 turvapaikanhakijaa, jotka ovat valittaneet kielteisestä päätök-

sestä. Päätökset pyritään käsittelemään vuoden 2018 lokakuuhun mennessä. Vuoden 2017 loppuun asti toiminut sisäministeriön kansliapäällikkö Päivi Nerg kertoo Turun Sanomien haastattelussa, että noin 5000 turvapaikanhakijaa tulee saamaan lopullisen kielteisen päätöksen. (Ahonen 2018). Kielteisen päätösten myötä on ennustettu paperittomuuden nousun (THL 2017).

2.4 Turvapaikanhakuprosessi Suomessa

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee turvaa vieraasta valtiosta, kun hän oleskelee kotimaan tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella ja hänellä on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi. Vainon syitä voivat olla oma alkuperä, uskonto, kansallisuus, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuuluminen tai poliittinen mielipide. (Maahanmuuttovirasto 2018b.) Turvapaikanhakijalle voidaan myöntää pakolaisasema, jos valtio antaa turvapaikan tai hän tulee UNHCR esityksestä pakolaiskiintiössä. Turvapaikanhakijalle voidaan myös myöntää oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella, kun häntä uhkaa epäinhimillinen kohtelu kotimaassaan. (Pakolaisneuvonta 2009.) Pakolaisasema ja toissijainen suojelu ovat molemmat oleskelun perusteita.

Turvapaikkaa tulee hakea mahdollisimman pian sen jälkeen, kun on saapunut Suomeen. Turvapaikkaa ei voi hakea ulkomailta käsin vaan se on tehtävä Suomessa. Ilmoitus halusta hakea turvapaikkaa tulee jättää rajatarkistusviranomaiselle tai poliisille. Ilmoituksesta syntyy turvapaikkahakemus, kun viranomainen kirjaa turvapaikanhakijan perustiedot, ottaa sormenjäljet ja tekee tarvittavat rekisteritunnukset. Tämän jälkeen hakemus siirtyy Maahanmuuttoviraston käsittelyjonoon. Mikäli turvapaikanhakijalla on oleskeluoikeus toisessa turvallisessa maassa tai jokin muu maa on EU:n vastuunmäärittämisasetuksen perusteella hakemuksesta vastuussa, Suomi ei käsittele hakemusta. Tämä liittyy Dublin-asetukseen. Turvapaikkatutkinnassa maahanmuuttovirasto selvittää ihan aluksi turvapaikanhakijan henkilöllisyyden, matkareitin ja Suomen mahdollisuudet käsitellä turvapaikanhakijan hakemusta. (Maahanmuuttovirasto 2017d.)

Turvapaikanhakijan odottaessa turvapaikkapäätöstä, hänet ohjataan vastaanottokeskukseen asumaan (Maahanmuuttovirasto 2017d). Vastaanottokeskus tarjoaa asuinpaikan ja lakisääteiset vastaanottokeskuksen palvelut, joita määrittelee vastaanottolaki (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011). Vastaanottokeskus voi olla valtion, kunnan, järjestön tai yrityksen ylläpitämä. Vastaanottokeskuksen tarkoituksena on majoittaa siihen asti, kunnes turvapaikkapäätös on ratkaistu. Vastaanottokeskuksessa asuminen ei ole maksullista. Turvapaikanhakija voi myös asua itsenäisesti vastaanottokeskuksen ulkopuolella. Tällöin puhutaan yksityismajoituksesta

eli turvapaikanhakija on vastaanottokeskuksen kirjoilla, mutta ei asu vastaanottokeskuksessa. Kirjoilla oleminen on tärkeää, jotta turvapaikanhakija saa vastaanottopalvelut. (Pakolaisapu n.d.)

Turvapaikanhakijalle maksetaan vastaanottorahaa odottaessaan turvapaikkapäätöstä. Vastaanottoraha määräytyy turvapaikanhakijan talouden ja vastaanottokeskuksen muodon mukaan. Mikäli turvapaikanhakija asuu ruokapalvelukeskuksessa, jossa jaetaan päivän ateriat, vastaanottoraha on pienempi kuin keskuksessa, jossa on omat tai yhteiset keittöt ja ruoka laitetaan itse. Vuonna 2017 vastaanottorahojen summa meni seuraavasti ruokapalveluita tarjoamattomissa vastaanottokeskuksissa: yksinasuva ja yksinhuoltaja 312,23 e/kk, muut yli 18-vuotiaat 263,78 e/kk ja perheen kanssa asuvat pienet lapset 199,18 e/kk. Vastaanottorahojen summa jakautui seuraavasti ruokapalveluita tarjonneissa vastaanottokeskuksissa: yksinasuva ja yksinhuoltaja 91,52 e/kk, muut yli 18-vuotiaat 75,36 e/kk ja perheensä kanssa asuvat pienet lapset 59,21 e/kk. (Maahanmuuttovirasto 2018g.)

Maahanmuuttovirasto lähettää turvapaikkapuhutteluun kutsun turvapaikanhakijalle, mikäli esteitä hakemukselle ei ole. Turvapaikkapuhuttelussa tulee kertoa mahdollisimman tarkkaan syyt turvapaikan hakemiselle. Turvapaikkapuhutteluun on tärkeää tuoda kaikki todisteet kertoman todistamiseksi. Kun turvapaikkapuhuttelu on ohi, maahanmuuttovirasto tutkii turvapaikanhakijan kertoman edellytykset kansainväliselle suojelulle tai oleskeluluvulle muulla perusteella. Kun päätös on tehty, Maahanmuuttovirasto tai poliisi ilmoittavat päätöksestä turvapaikanhakijalle. (Maahanmuuttovirasto 2017d.)

Mikäli turvapaikanhakijalle myönnetään kansainvälistä suojelua eli hän saa oleskeluluvan pakolaisaseman tai toissijaisen suojelun perusteella, hän muuttaa kuntaan. Kuntaan muuttaessaan hän poistuu vastaanottopalveluiden piiristä. Jos turvapaikkapäätös on kielteinen, kielteisestä päätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen. Jos hallinto-oikeus ei ota valitusta käsiteltäväksi, valituksen voi viedä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Mikäli valitukset eivät muuta päätöstä, turvapaikanhakija voi hakea vapaaehtoisensa paluun ohjelmaan ja saada tukea paluuseen kotimaahansa tai hänet voidaan käännättää viranomaisten toimesta, mikäli Suomella on palautussopimus turvapaikanhakijan lähtömaan kanssa. (Maahanmuuttovirasto 2018a, 2018c.)

Kielteisen turvapaikkapäätöksen tullessa eli kun hakijalle ei ole myönnetty oleskelulupaa, hänen on poistuttava Suomessa. Kielteiseen turvapaikkapäätökseen liittyy myös käännättämispäätös, jonka tekee Maahanmuuttovirasto tai poliisi. Poliisi tai Rajavartiolaitos panee täytäntöön käännättämisen. Käännättäminen tarkoittaa maasta poistoa. Turvapaikanhakijan on poistuttava 30 päivän kuluttua maasta vapaaehtoisesti. Mikäli määräaika täyttyy eikä turvapaikanhakija poistu, poliisi panee täytäntöön maasta poistamisen ja turvapaikanhakijalle voidaan määrätä maahantulokielto

Schengen-alueelle. Maahantulokielto koskee myös henkilöitä, jotka ovat kiertäneet maahantulosäännöksiä tai joidenkin katsotaan olevan vaaraksi yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle. Lisäksi maahantulokielto koskee myös henkilöitä, joiden hakemus hylätään nopeutetussa menettelyssä eli kun hakemus katsotaan olevan ilmeisen perusteeton. (Maahanmuuttovirasto 2018a, Maahanmuuttovirasto 2018c.)

Turvapaikanhakija voidaan myös käännättää maasta heti viranomaisen antaman tiedoksiannon jälkeen, jos hänen turvapaikkahakemuksen käsittelyn vastuu on muulla valtiolla, hän on saanut kansainvälistä suojelua muulta valtiolta tai hän tekee uusintahakemuksen ilman vaikuttavia perusteita. Käännätyt voidaan tehdä seitsemän päivän kuluttua viranomaisen tiedoksiannosta, jos turvapaikanhakija on saapunut turvallisesta turvapaikkamaasta tai hakemus on ilmeisen perusteeton. Kaikissa edellä mainituissa tapauksissa, turvapaikanhakija voi pyytää Helsingin hallinto-oikeutta kieltämään käännättämisen täytäntöönpanon. Turvapaikanhakijaa ei voi käännättää ennen kuin Helsingin hallinto-oikeus on käsitellyt turvapaikanhakijan hakemuksen. (Maahanmuuttovirasto 2018a.)

Mikäli turvapaikanhakija ei poistu maasta vapaaehtoisesti tai häntä ei voida käännättää viranomaisen toimesta, hän saattaa jäädä Suomeen paperittomaksi. Paperittomasta voidaan myös käyttää sanaa laittomasti maassa oleva. Paperiton ja laittomasti oleva tarkoittaa sitä, että henkilöllä ei ole virallista oleskelulupaa olla valtiossa, jossa oleskelee.

3 KOTIMAJOITUS ON YKSI TURVAPAIKANHAKIJAN ASUMISMUODOISTA

Turvapaikanhakijoita on opinnäytetyön kirjoitushetkellä Suomessa noin 13 500, joista noin 4 320 on kirjoilla vastaanottokeskuksessa, mutta asuu yksityismajoituksessa (Maahanmuuttovirasto (2017a). Yksityismajoitus merkitsee turvapaikanhakijan asumista muualla kuin vastaanottokeskuksessa odottaessaan turvapaikkapäätöstä. Turvapaikanhakija saa yksityismajoituksessa ollessaan edelleen vastaanottopalvelut – eli hänelle kuuluvat sosiaali- ja terveyspalvelut vastaanottokeskuksestaan. Suurin osa yksityismajoittujista asuu sukulaisen tai tuttavien luona. (Maahanmuuttovirasto 2017c.)

Yksityismajoituksessa on erittäin tärkeää, että turvapaikanhakija on kirjoilla vastaanottokeskuksessa saadakseen vastaanottopalvelut. Jussila (2012) esittää ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään oikeusturvan näkökulman asiaan. Yksityismajoituksessa on tiedostettava riski turvapaikanhakijan mahdollisesta epäinhimillisestä kohtelusta ja hyväksikäytöstä. Turvapaikanhakijan oikeusturvan varmistamiseksi on tärkeää, että vastaanottopalvelut ovat helposti hänen saatavillaan. Jussilan opinnäytetyön Maahanmuuttovirastolle osoitetun kehitysehdotuksen mukaan

yksityismajoitusjärjestelmää tulisi kehittää. Yksityismajoituksessa oleville turvapaikanhakijoille tulisi tuoda palveluita helpommin saataville. Hänen kokemuksen mukaan, yksityismajoituksessa olleet turvapaikanhakijat käyttivät muita vähemmän vastaanottopalveluita. Tässä vaarana voi olla kotimajoittajan tieto, joka voi olla vääristynyt tai vääritty. Tällainen tieto voi vahingoittaa kotoutumista. Jussilan kehitysehdotuksessa ehdotetaan yksityismajoituksessa olevien turvapaikanhakijoiden vastaanottorahan pitämistä samana suuruisena tai jopa suurempaa vastaanottorahaa, kun yksityismajoitus on kokonaisuudessaan muutenkin kustannustehokkaampi vaihtoehto kuin vastaanottokeskuksessa asuminen. Lisäksi suurempi vastaanottoraha vähentäisi turvapaikanhakijan ja majoittajan riippuvuussuhdetta, joka myös on yhtenä vaarantavana tekijänä yksityismajoituksessa olevan turvapaikanhakijan elämässä.

Maahanmuuttoviraston kotimajoittajille osoitetun tiedotteen mukaan, yksityismajoituksen yhtenä muotona on Maahanmuuttoviraston näkökulmasta kotimajoitus. Laki ei estä turvapaikanhakijan majoittamista. Maahanmuuttovirasto tai vastaanottokeskukset eivät voi maksaa turvapaikanhakijoiden majoittamisesta. Toiminta on näin ollen vapaaehtoista. Mahdollisista kuluista kotimajoittajan on sovittava majoittuvan turvapaikanhakijan kanssa. Maahanmuuttovirasto kertoo tiedotteessaan, että kotimajoittaminen voi vaikuttaa taloudessa vakituisesti asuvien tukiin. Kotimajoituksessa turvapaikanhakijan saama vastaanottoraha määräytyy ruokapalveluita tarjoamattomien vastaanottokeskusten jakaman vastaanottorahan määrän mukaan. Maahanmuuttovirasto suosittelee kadonneen turvapaikanhakijan ilmoittamista poliisille ja tiedostamaan kielteisten päätösten tuomat tilanteet.

Yksityismajoituksesta ja sen yhdestä muodosta kotimajoituksesta voi sopia turvapaikanhakija ilman hänen ja majoittajan välissä toimivaa tahoa. Tällöin turvapaikanhakijan on toimitettava vastaanottokeskukseen vastaanottokeskuksen lomake yksityismajoituksesta. Vastaanottokeskukseen toimitetaan myös talonkirjaote tai mahdollisesti vuokrasopimus. Nämä sopimukset tai lomakkeet ovat edellytyksiä muiden vastaanottopalveluiden saamiselle (Maahanmuuttovirasto 2017c.)

Kotimajoitus voi syntyä myös kolmannen osapuolen tukemana. Kotimajoitusta koordinoi maahanmuuttoviraston valtuuttama taho Kotimajoituksen tuki RWF ry. RWF on lyhenne Refugees Welcome Finlandista. Vuodesta 2015 lähtien kotimajoitusverkosto on toiminut Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskuskuksen (STEA) tuella. (Maahanmuuttovirasto 2017c.) Kotimajoituksen tuki RWF ry tunnetaan myös Kotimajoitusverkostona. Kotimajoitusverkostolla on jäseninä ovat kotimajoittajat ja kotimajoittajat sekä aktiivit, jotka toimivat paikallisryhmissä ja valtakunnallisessa verkostossa. Kotimajoitusverkoston tavoitteena on mahdollistaa yhä useammalla turvapaikanhakijalle kodissa vastaanottokeskuksen sijaan. Kotimajoitusverkosto ovat olleet mukana luomassa 400 yhteyttä kotimajoittajien ja kotimajoittujan välillä. (Kotimajoitusverkosto 2018.)

Kotimajoitusverkoston koordinoitessa kotimajoitusta, kotimajoitus alkaa majoittajan yhteydenotolla kotimajoitusverkostoon. Tämän jälkeen majoittaja haastatellaan epämuodollisesti, hän tapaa turvapaikanhakijan, jonka jälkeen he tekevät kotimajoitussopimuksen. Kotimajoitus antaa parhaimmillaan vastavuoroisesti niin kotimajoittajalle kuin majoittuvalle turvapaikanhakijalle. Kotimajoitus voi antaa arkeen uudenlaista merkitystä ja turvapaikanhakijalle kotimajoitus voi merkitä nopeampaa kotoutumista, kielen oppimista ja verkostojen syntymistä. Kustannusnäkökulmasta tämä kokonaisuus on myös säästävää. Kotimajoittajalle kotimajoitus tuo mahdollisuuden tutustua uusiin ihmisiin, tuo arkeen iloa ja väylän tehdä hyvin merkityksellistä vapaaehtoistyötä yksilö – ja yhteiskuntatasolla. (Kotimajoitusverkosto 2018.) Vapaaehtoistyö määritellään työksi, jota tehdään yhteisön tai yksilön hyvän eteen palkatta.

Kotimajoitusverkoston mukaan kotimajoitus rakentuu vapaaehtoisuudelle, vastavuoroisuudelle ja luottamuksella sekä oikeuteen yksityisyyteen. Vapaaehtoisuus tarkoittaa sitä, että kotimajoitus on korvauksetonta. Vastavuoroisuus tarkoittaa elämistä rinnalla eikä auttajan ja avun saajan – asetelmaa. Luottamus ja oikeus yksityiseen tarkoittavat molemmin puolin molempien turvallisuuden ja yksityisyyden kunnioittamista arjessa.

Maahanmuuttovirastolla ja Kotimajoitusverkostolla on lähteiden mukaan eroa ajatuksista turvapaikanhakijan mahdollisesta maksusta majoittajalle. Maahanmuuttovirasto kertoo tiedotteessaan, että Maahanmuuttovirasto ja vastaanottokeskus eivät maksa majoittamisesta ja majoittajan tulee sopia mahdollisista kustannuksista itse turvapaikanhakijan kanssa. Kotimajoitusverkoston ajatuksen mukaan, kotimajoituksesta ei veloiteta rahallisesti tai muilla töillä.

Tämän opinnäytetyön aineistonkeruuhun eli kyselyyn on voinut osallistua kuka tahansa, joka on majoittanut. Opinnäytetyössä ei otettu kantaa tai rajattu majoituksen alkamistapaan tai majoittajien ja turvapaikanhakijoiden tekemiin sopimuksiin. On oletettavaa, että kotimajoituksen lähtökohdat muun muassa taloudellinen tilanne, kolmannen tahon tuki, saman kulttuuritaustan jakaminen ja perheside vaikuttavat opinnäytetyön tuloksiin.

4 AUTTAMISEEN LIITTYVÄT HAASTEET KOTIMAJOITTAMISESSA

Tämän opinnäytetyön tietoperustaan kuuluvat myös myötätuntouupumus ja sukulaiskäsitteet myötätuntostressi ja sijaistraumatisoituminen. Tekijä on katsonut ne erittäin tärkeiksi ottaa mukaan, sillä kotimajoittajan ja majoittuvan arki on lähteistä jaettua arkea. Ilmiöt ovat tulleet esiin myös Suomen turvapaikanhakijoiden mielenterveyttä käsitelleissä tutkimuksissa. Lisäksi erilaiset järjestöt ovat nostaneet esiin ilmiöihin nivoutuvia huomioita.

Myötätuntouupumus, myötätuntostressi ja sijaistraumatisoiminen liittyvät merkittävästi tutkimuksen tutkimuskysymyksiin, jotka esitellään tarkemmin luvussa 6.1. Käsitteet liittyvät myös opinnäytetyön aineistonkeruuta varten luotuun ja käytettyyn kyselylomakkeeseen.

Psykoterapeutti ja työnohjaaja Nissinen (2007, 2012), perheterapeutti ja psykotraumalogi Figley (1995, 2002) sekä psykoterapeutti Rothschild (2006) tutkivat ja kuvaavat myötätuntostressin, myötätuntouupumuksen ja sijaistraumatisoitumisen käsitteitä omien kompetenssiensa ja omalla alalla toimivien työhyvinvoinnin näkökulmasta. Nissinen kertoo ajattelutapaansa vaikuttaneen oma persoonallisuus, henkilökohtainen ihmiskäsitys ja ammatillinen tausta psykoterapiassa sekä työnohjauksessa. Nissinen käsittelee esimerkiksi myötätuntouupumusta ammattiauttajan työuupumuksen kautta, jolloin tietoa työuupumuksesta ja työstressistä voi soveltaa muiden ammattiauttajien arkeen. Ammattiauttajien ryhmiin voidaan laskea myös auttamisorganisaatioissa toimivat vapaaehtoiset. (Nissinen, 2007, 8, 26, 20.)

Myötätuntouupumuksesta, myötätuntostressistä ja sijaistraumatisoitumisesta on vähän tietoa vapaaehtoisten näkökulmasta. Käsitteet esiintyvät ammattilaisten terapia- ja kriisityöhön liittyvässä kirjallisuudessa. Tutkimusala on kuitenkin nuori, käsitteitä on useita ja niiden käytössä on epäselvyyksiä sekä päällekkäisyyksiä (Nissinen 2007, 16). Tieteessä teorioiksi kutsutaan lakeja ja lainalaisuuksia, joissa on aiempien tutkimuksien valossa säännönmukaisuutta ja jotka jäsentävät tutkittavaa asiaa sekä lisäävät ymmärrystä tutkittavasta asiasta. Kaikki teoriat ja mallit eivät ole alakohtaisia. Näkökulma niihin voi vaihdella ja siten ne voivat olla yhteisiä. (Vilka 2015, 34–35.)

Tässä luvussa myötätuntostressin, myötätuntouupumuksen ja sijaistraumatisoitumisen taustoituksessa käytetään sanaa auttaja, jotta ilmiöt olisivat helpommin sovellettavissa kotimajoittajiin. Käsitettä auttaja käyttää myös Figley ja Nissinen. Luvussa esiintyy välillä myös käsite työyhteisö opinnäytetyöhön lähteinä käytettyjen teosten kirjoittajien ammatillisesta orientaatiosta johtuen, mutta kuten Nissinen kirjoittaa, tämä on sovellettavissa. Tässä opinnäytetyössä työyhteisöllä tarkoitetaan kotimajoittajien ympärillä toimivaa yhteisöä.

Opinnäytetyön tekijä on tietoinen tämän teoriaosuuden kytkeytymisestä auttajan ja autettavan valta-asemaan. Ilmiöitä on kuitenkin hankala lähestyä tässä kontekstissa, sillä ilmiöiden tutkimusala on nuori. Tutkimusalan kirjallisuudessa tätä valta-asemaa käytetään myös tiedostaen. Aluksi luvussa käsitellään kotimajoittajien emotionaalisen emotionaalisen kuormittavuuden verrannollisuutta ammattiauttajien emotionaaliseen kuormittavuuteen ja sitä kautta heidän myötätuntouupumisen riskiin. Tämän jälkeen kappaleessa tarkastellaan myötätuntostressiä, myötätuntouupumusta ja sijaistraumatisoitumista.

4.1 Kotimajoittajien riski myötätuntouppumukselle

Kotimajoituksen voi luokitella vapaaehtoisesti tehtäväksi työksi, sillä laissa tai säädöksissä ei ulkopuolinen taho maksa kotimajoittajalle majoittamisesta. Siihen liittyy aiemmassa luvussa mainitut riskit ja mahdollisuudet. Majoituksen kotiympäristöstä johtuen on perusteltua olettaa kotimajoittajien kohtaavan turvapaikanhakijoiden arkea, mahdollisesti traumaattisia kokemuksia suoraan tai välillisesti.

Myötätuntouppumus on seurausta jatkuvasta yhteydestä emotionaalisesti kuormittaviin tilanteisiin ja asioihin. Jatkovaa yhteyttä voi olla esimerkiksi autettavien traumaattisten kokemusten kuuleminen toistuvasti. (Nissinen 2007, 248.) Myötätuntouppumusta tutkinut perheterapeutti ja psykotraumalogi Charles Figley (1995) määrittelee myötätuntouppumuksen yleiseksi termiksi sovellettaviksi kaikkiin, jotka kärsivät auttamistyön myötä (Rothschild & Rand 2006, 14).

Psykoterapeutti ja työnohjaaja Leena Nissisen (2007) mukaan riski kokea myötätuntouppumista koskee ammattiauttajia ja muita heidän rinnallaan toimivia ammattilaisia, joilla on jatkuva kontakti suoraan tai välillisesti elämän kärsimykseen. Nissinen laskee ammattiauttajien ryhmään kuuluvaksi sosiaali- ja terveysalan työntekijät, kirkon työntekijät, näillä aloilla opiskelevat sekä auttamisorganisaatioissa toimivat vapaaehtoiset.

Suomessa tehty tutkimustieto Suomen maahanmuuttajien henkisestä hyvinvoinnista vahvistaa muualta maailmasta saadun tutkimustiedon tuloksia siitä, että turvapaikanhakija- ja pakolaistaustaisten aikuisten ja lasten mielenterveys on erityisen haavoittuvaa. Erilaiset mielenterveysongelmat ja mielenterveyshäiriöt esiintyvät selkeästi yleisemmin turvapaikanhakijoilla ja pakolaisilla kuin muilla maahan muuttaneilla tai kantaväestöllä. Maahanmuuton syyllä on suuri merkitys mielenterveyshäiriöiden esiintymiseen. Traumaattisia kokemuksia ennen maahantuloa ovat kokeneet todennäköisemmin humanitäärisistä syistä muuttavat henkilöt ja paperittomat henkilöt kuin muut maahanmuuttajat. Heidän muuttoprosessiin liittyy epävarmuus- ja vaaratekijöitä, esimerkiksi ihmissalakuljetusta. Traumaattiset kokemukset eivät suoraan aiheuta mielenterveyshäiriöitä tai mielenterveysongelmia, mutta ovat riskitekijöitä. (Kerckänen & Säävälä 2015, 23–24.)

Vuoden 2015 pakolaiskriisin turvapaikanhakijoiden edustetuimmat lähtömaat ovat kärsineet pitkittyneistä konflikteista (Ulkoasiainministeriö 2016). Tämä viittaa vahvasti siihen, että myös kotimajoituksessa on todennäköisesti traumaattisia kokemuksia kokeneita turvapaikanhakijoita.

Kotimajoittavat kohtaavat turvapaikanhakijat maahantulon jälkeen. Turvapaikanhakijoiden psyykkiseen kuntoon voi liittyä mielenterveydellisiä riskejä myös maahantulon jälkeen. Kerckäsen ja Säävälän (2015) mukaan

Suomessa Koehnin (2006) ja Mustosen (2008), Euroopassa Bernardesin (2010) ja Australiassa Steelin (20016, 1011) tutkimukset osoittavat, että sosiaalinen eristäytyminen ja stressitason nousu lisääntyvät oleskelun jatkumisen epävarmuuden takia Merkittävimmät riskitekijät mielenterveyden kannalta ovat epävarmuus oleskelun jatkumisesta ja oikeudellisesti epävarmat tilanteet.

Mustosen (2008) mukaan turvapaikanhakijoiden turvapaikanhakuprosessin stressitekijät eli epävarmuus sekä toimintamahdollisuuksien rajallisuus vaikuttavat turvapaikanhakijoiden psyykkiseen hyvinvointiin. Stressitekijät maahantulon jälkeen vaikuttavat oleellisesti mielenterveysongelmien lisääntymisen riskiin. (Henttunen 2010.) Labanin (2004) mukaan epävarmuutta lisää myös turvapaikkapäätöksen ajallinen kesto. (Snellman, Seikkula, Wahlström & Kurri 2014.)

Goodkind (2006) ja Beiser (2011) nostavat esiin turvapaikanhakijoilla ja pakolaisten poikkeuksellisen pärjäävyyden mielenterveyden ongelmissa ja niiden selviytymisessä (Snellman, Seikkula, Wahlström & Kurri 2014). Snellmanin, Seikkulan, Wahlströmin ja Kurrin (2014) tutkimuksessa arvioidaan noin 15-25% turvapaikanhakijoista ja pakolaisista kärsivän diagnosoitavasta mielenterveyden häiriöstä. Samassa tutkimuksessa Kienzlerin (2008) mukaan kansainvälisellä tutkimus - ja asiantuntijakentällä on eriäviä ja vaihtelevia mielipiteitä turvapaikanhakijoiden traumatisoitumiseen ja traumaperäiseen stressihäiriön diagnoosin liittyvissä keskusteluissa. (Snellman, Seikkula, Wahlström & Kurri 2014.)

4.2 Myötätuntostressi

We all feel or have felt the distress and the isolation. Ultimately, I believe, there is no solution to the problem. All of us who attempt to heal the wounds of others will ourselves be wounded; it is, after all, inherent in the relationship.

David Hilfiker (1985) siteeraa yllä Harvardissa koulutettujen lääkäreiden kirjeissä kuvattuja tuntemuksia esimerkkinä myötätuntouupumuksesta. Tuntemukset ovat hyvin tuttuja – ei vain lääkäreille vaan myös kaikille, jotka ovat parantajan, auttajan tai pelastajan roolissa. (Figley 2002, 1.)

Myötätuntostressi on myötätuntouupumuksen sukulaiskäsite. Niiden ero on henkisen kuormittavuuden asteissa. Erilaisilla henkisen kuormittavuuden asteilla on vaihtelevia vaikutuksia niiden kokijoihin. Myötätuntostressin ja myötätuntouupumuksen henkistä kuormittavuuden asteita voi vertailla työstressin ja työuupumuksen. Esimerkiksi jos stressi on kohtuullista, se aktivoi ja lisää työn tyydyttävyyttä. Ylivoimainen stressi kehittyy uupumukseksi ja loppuun palamiseksi. (Nissinen 2012, 25.)

Myötätuntostressi (*englanniksi compassion stress, emotional stress*) syntyy emotionaalisesti vaikeiden ja raskaiden tilanteiden toistuvasta todistamisesta. Myötätuntostressin riski koskee jokaista, joka roolissaan todistaa inhimillisen elämän raakuutta toisen henkilön jakaman kokemuksen kautta. Vahvat psyykkiset reaktiot kuuluvat erittäin raskaisiin elämäntilanteisiin ja näin ollen myös näitä kokemuksia todistava auttaja, on kosketuksessa henkiseen paineeseen. Auttaja on vaikeisiin elämäntilanteisiin liittyvien tunnetilojen vaikutuksien alaisena jatkuvasti. Kun auttajalle jää kuulemiensa kokemusten murheita mieleen, syntyy myötätuntostressi. (Nissinen 2012, 30). Figleyn (2002) mukaan traumaattisen kokemuksen kokeen ihmisen auttamisen kautta syntynyt myötätuntostressi on luonnollista.

Myötätuntostressin syntymisen olosuhteita kuvaavat käsitteet primääri posttraumaattinen stressi ja primääri posttraumaattinen stressihäiriö (PTSD = Primary Post-Traumatic Stress Disorder), sekundääri posttraumaattinen stressi ja sekundääri posttraumaattinen stressihäiriö (SPTSD = Secondary Post-Traumatic Stress Disorder). Primäärissä kokemuksessa ihminen on suoraan yhteydessä trauman aiheuttamaan tilanteeseen. Sekundäärissä kokemuksessa ihminen on välillisesti yhteydessä trauman aiheuttamaan tilanteeseen. (Nissinen 2012, 48–49.)

Primääri posttraumaattinen stressihäiriö syntyy tilanteessa, jossa elämän tasapaino järkkyy voimakkaasti ja tilanne tuntuu kenelle tahansa ylivoimaiselta (Nissinen 2007, 102). Primääri posttraumaattinen stressihäiriö syntyy ihmisen ollessa tilanteessa, jossa hänen omaa fyysistä tai psyykkistä kokemattomuutta uhataan. Myös edellä mainitun tilanteen todistaminen voi johtaa primäärin posttraumaattisen stressihäiriön syntyyn. Häiriö voi myös syntyä ihmisen saadessa tietää odottamattomasta tai väkivaltaisesta kuolemasta, vakavasta tapahtumasta, perheenjäsenien tai muiden hänen läheisten kuoleman uhasta tai vammautumisesta. (Nissinen 2012, 49.)

Sekundääri posttraumaattinen stressi syntyy tilanteessa, jossa ihminen auttaa tai haluaa auttaa ollessaan tietoinen toisen kestokykyä ylittäneestä tapahtumasta tai elämisestä ylivoimaisessa tilanteessa. Stressi syntyy, kun ihminen kokee myötätuntoa eli syvää surua toisen ihmisen kokemasta kärsimyksestä ja halua auttaa häntä sekä poistaa syyt kärsimykselle. Stressin syntyminen on luonnollinen sivutuote traumatisoituneiden ihmisten auttamisessa ja reaktiot toiseen tilanteeseen ovat merkkejä inhimillisestä kohtaamisesta. (Nissinen 2007, 103–104.)

Stressi muuttuu häiriötilaksi, mikäli stressitekijöihin ei vaikuteta. Häiriö on olotila, jossa akuutit ensimmäiset tunnereaktiot ovat pitkittyneet ja kehittyneet pysyväksi olotiloiksi, jotka häiritsevät elämää. Häiriö merkitsee sitä, että toisen traumaattiset kokemukset ovat jääneet henkilön sisimpään muuttaen hänen käyttäytymistä ja suhdetta itseensä ja toisiin ihmisiin. (Nissinen 2007, 103–104.)

Primääriä posttraumaattista stressiä kokevan ja sekundääriä posttraumaattista stressiä kokevien kokemukset ovat lähes identtiset. Autettavien kokemukset heijastuvat suoraan auttajien stressitekijöihin. Esimerkki tällaisesta auttajan ja autettavan kokemusten yhteydestä: Autettava saa toistuvasti väkisin mieleen tunkeutuvia, ahdistavia muistoja traumaattisesta tilanteesta mielikuvien, ajatuksien ja aistimuksien kautta. Auttaja saa toistuvasti väkisin mieleen tunkeutuvia, ahdistavia muistoja *autettavasta/tapahtumasta* mielikuvien, ajatuksien ja aistimuksien kautta. Niin auttajalla kuin autettavalla voi esiintyä nukahtamis- ja unihäiriöitä, ärtyneisyyttä ja vihanpurkauksia, keskittymisvaikeuksia, ylivalppautta ja säikähtämisherkkyttä. (Nissinen 2017, 104.)

4.3 Myötätuntouupumus

Myötätuntouupumus on seurausta voimakkaasta myötätuntostressistä, pitkään jatkuneesta altistumisesta autettavan kärsimykselle ja omien traumojen heräämisestä. Muistot omiin traumoihin voivat tulla mieleen uudelleen pitkittyneen altistumisen ja koetun myötätuntostressin myötä. Myötätuntouupumiselle altistumiseen vaikuttaa omien traumaattisten kokemusten aktivoituminen, tietoisuus trauman kokeneen moniongelmaisuudesta ja rajallisista voimavaroista, trauman kokeneen emotionaalisista tarpeista, joihin auttaja ei välttämättä osaa vastata. Kuormitusta tuo myös se, jos autettavina on lapsia ja auttaja on sivusta katsoja. (Nissinen 2007, 62–67.)

Myötätuntouupumuksen selkein oire on syvän väsymyksen kokeminen. Myötätuntouupumuksen oireisiin kuuluu myös auttamistilanteiden pyöriminen mielessä. Myötätuntouupumusta syntyy usein pitkissä ja tiiviissä suhteissa, joissa auttajalla on erityinen suhde toiseen, esimerkiksi trauman on kokenut läheinen ihminen. (Lapsikuolemaperheet ry 2017.)

Myötätuntouupumukseen vaikutukset voivat Figleyn mukaan (2002) näytettyä kognitiivisina ja emotionaalisina oireina. Kognitiivisia oireita voivat olla vähättely, apatia ja madaltunut keskittymiskyky. Emotionaalisina oireina voi olla voimattomuus, ahdistus, pelot, avuttomuus ja surullisuus. Lisäksi myötätuntouupumus voi ulottua käyttäytymiseen, henkisyyteen, ihmissuhteisiin, fyysiseen olemiseen ja työpaikalle.

Myötätuntouupumuksen ennalta ehkäisyn kannalta auttamistyössä olevan on tärkeää kuunnella itseään ja ymmärtää, että empatian ja myötätunnon kautta tulevat kokemukset ovat inhimillisiä. Myötätuntouupumuksen riskin tiedostaminen on osa ennalta-ehkäisyä. Myötätuntouupumusta voidaan hoitaa kuten työuupumusta. Työuupumuksen hoitomenetelmiin luokitellaan usein työnohjaus ja virkistyspäivät. Toiminta, joka virkistää, tuo lepoa ja vaihtelua sekä vähentää emotionaalista kuormitusta auttavat myötätuntouupumuksen hallinnassa. Tukimuodoissa tulisi esiintyä kolme

ulottuvuutta: tiedostaminen ja tunnistaminen, tasapaino sekä yhteys muihin, itseen ja kannatteleviin tekijöihin omassa elämässä. (Nissinen 2007, 184–189.)

Myötätuntostressin ja -uupumuksen yhteydessä voi esiintyä käsite sijaistraumatisoituminen. Sijaistraumatisoitumisessa korostuu tunnereaktioihin liittyvä tulkinta ja merkitys sekä kokemusmaailmaan muutos. Sijaistraumatisoituminen kuvastaa kokonaisvaltaista ja syvää uupumista, joka muuttaa kokijan sisäistä kokemusmaailmaa. Sijaistraumatisoituminen syntyy yleensä huomaamattomasti ja vähitellen. Sen ensioireina voisi ajatella olevan epämääräiset ja painostavat tuntemukset omassa itsessä ja suhteessa ympäristöön. Kun sijaistraumatisoituminen kehittyy huomaamattomasti, sen kokija pysähtyy kuulostelemaan omaan hyvinvointiinsa liittyviä kysymyksiä useimmiten vasta silloin kun sijaistraumatisoituminen on voimakkaasti muuttanut hänen kokemusmaailmaansa jo jonkin aikaa. (Nissinen 2007, 138 – 139)

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Turvapaikanhakijoihin kotimajoittajiin liittyviä ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden tasoisia tutkimuksia ei ole tällä hetkellä sosiaali- tai terveysalan näkökulmasta. Tämän opinnäytetyön näkökulmasta jo teoriaosuudessa löytyy paljon aiheita, joiden kanssa tutkimustulokset käyvät lopuksi keskustelua. Tässä luvussa halutaan tuoda hieman kuitenkin esiin, minkälaisia opinnäytetyöitä turvapaikanhakijoiden kotimajoittajista tai turvapaikanhakijoista on tehty. Näkökulmia on erittäin laajasti.

Liiketalouden koulutusohjelmissa on syntyneet kaksi turvapaikanhakijoiden kotimajoittajiin liittyvää opinnäytetyötä, jotka ovat Tea Jämsän ”Turvapaikanhakijoiden kasvavan määrän tuomat haasteet majoittamisen näkökulmasta Oulun alueella” sekä Carita Haanperän ja Mili Prusin ”Turvapaikanhakijoiden kotimajoitus – vapaaehtoistoimintaa vai vieraanvaraisuutta?”. Opinnäytetyöt on julkaistu vuonna 2016 eli hyvin nopeasti vuoden 2015 syksyn jälkeen.

Opinnäytetöissään tekijät totesivat ajankohtaisten tutkimustöidensä kohdanneen haasteita turvapaikanhakijoiden palveluiden ympärillä eläneiden muutoksien ja epäselvyyksien takia. Molemmissa opinnäytetöissä punnitaan kotimajoittamisen riskejä ja mahdollisuuksia juridisesta näkökulmasta.

Turvapaikanhakijoista on tehty useita opinnäytetöitä ennen vuoden 2015 syksyä, mutta enenevässä määrin vuosina 2016 ja 2017. Heihin liittyviä tutkimuksia löytyy erilaisista näkökulmista - muun muassa hoitotyön koulutusohjelman, sosiaalialan koulutusohjelman, liiketalouden koulutusohjel-

man, muotoilun koulutusohjelman asioimistulkkauksen koulutuksen ja poliisin koulutuksen näkökulmista. Erilaisten tutkimuksien kohteina ovat pääasiassa olleet turvapaikanhakijoiden elämäntilanne, ympärillä toimivat työntekijät, vastaanottopalvelut ja muut sidosryhmät, jotka heitä koskevat.

6 TUTKIMUKSEN KULKU

Opinnäytetyöprosessi alkoi toukokuussa 2017 aiheen suunnittelulla. Kesäkuussa opinnäytetyö sai tutkimusluvut. Opinnäytetyön tilaajana on Suomen Punainen Risti Hämeen Piiri Lammin vastaanottokeskus. Tutkimusaihe oli alun perinkin suunniteltu jollain tapaa liittyvän uuteen ilmiöön eli paperittomuuteen yhteiskunnassamme. Lopullinen näkökulma aiheeseen täsmentyi lokakuussa 2017 opinnäytetyön tekijän toimiessa erilaisten vapaaehtoisten kanssa Suomen pienillä paikkakunnilla. Syntyi into tutkia myös vapaaehtoistyön yhdessä pärjäämisen asennetta erityisesti pienissä vapaaehtoisten ryhmissä. Aihe oli siis loppujen lopuksi yhdistelmä erittäin ajankohtaista ilmiötä ja vapaaehtoisten näkökulmaa siihen.

Tässä luvussa kuvataan opinnäytetyön tutkimusprosessia alusta loppuun: käytettyjä tutkimusmenetelmiä, aineiston keruun vaiheita, aineiston analysointia sekä analysoinnissa pois suodatettuja vastauksia.

6.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen tutkimusongelmana oli kotimajoittajien mahdollinen tukiverkoston riittämättömyys. Tutkimusongelman muodostumista taustoitti yhteiskunnan yleinen keskustelu pakolaiskriisistä vuonna 2015, keskustelu turvapaikanhakijoiden oikeuksista sekä paperittomien auttamisen laillisuudesta ja laittomuudesta. Lisäksi tutkimusongelman syntymistä taustoitti myötätuntouupumus, joka on yleisesti tunnistettu ilmiö auttamistyössä.

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia turvapaikanhakijoiden kotimajoittajien hyvinvoinnin nykytilanne ja kokemuksia kotimajoittajien voimavaroista ja haasteista, kun pakolaiskriisin suurimmasta piikistä Suomessa on kaksi vuotta ja paperittomuus puhuttaa yhteiskuntaamme. Lisäksi tavoitteena oli selvittää heidän tukiverkostonsa riittävyys sekä mahdolliset lisätuen mahdollisuudet heidän näkökulmastansa. Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat seuraavat:

- Miten kotimajoittajat voivat nyt?
- Minkälainen tukiverkosto kotimajoittajilla on?

Näihin pääkysymyksiin liittyy monia alakysymyksiä. Alakysymyksien avulla saatiin kerättyä laajempaa tietoa kotimajoittajien hyvinvoinnista ja kokemuksista kotimajoittajana.

Opinnäytetyön tavoitteen saavuttamiseksi tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksessa on kuitenkin kvantitatiivisen tutkimuksen eli määrällisen tutkimuksen piirteitä. Määrällisen tutkimuksen piirteitä toi tutkimuksessa käytetyn puolistrukturoidun sähköisen kyselyn monivalintakysymykset. Lisäksi analyysissa käytettiin sekä määrällisten että laadullisten vastausten tarkastelussa lukuja ja laskentaa.

Straussin ja Corbin mukaan (1990) laadullisessa tutkimuksessa pyritään löydöksiin käyttämättä tilastollisia tai määrällisiä keinoja. Laadullisessa tutkimuksessa on ominaista käyttää sanoja ja lauseita. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ihmisten kokemasta ja näkemästä reaali-maailmasta. Kanasen mukaan Flick (1998) kuvailee laadullisella tutkimuksella haettavan syvällistä ymmärtämistä tutkittavaan ilmiöön ja mahdollisuutta rikkaaseen kuvaamiseen ja selittämiseen. Laadullisessa tutkimuksessa huomio on tutkittavien näkökulmassa. Lopullisena tavoitteena on kokonaisvaltainen ymmärrys ilmiöstä. (Kananen 2014, 18–19.)

Tutkimustyö tässä opinnäytetyössä pyrkii siihen, että kotimajoittajien kokemukset saataisiin esiin heidän kuvaileminaan mahdollisimman aidosti ja rehellisesti. Suomen turvapaikanhakijoiden kotimajoittamista löytyi myös erittäin vähän tutkimustietoa, jolloin oli luontevaa valita aiheen ensisijaiseksi lähestymistavaksi laadullinen tutkimus.

Triangulaatio merkitsee useamman tutkimusmenetelmän yhdistämistä yhdessä tutkimuksessa, jotta tutkimustulosta voidaan tarkastella eri näkökulmista. Yhdistäminen voi tarkoittaa laadullisen ja määrällisen tutkimuksen elementtien yhdistämistä. Triangulaatio vähentää mahdollisia systemaattisia virheitä ja vaikuttaa reliabiliteettiin ja validiteettiin. (Kananen 2014, 121.) Useammalla menetelmällä on mahdollista korjata luotettavuusvirheitä (Eskola & Suoranta 1998, 69).

Niin aineiston keruussa kuin aineiston analyysissa käytettiin kvantitatiivisen tutkimuksen piirteitä. Kahden lähestymistavan yhdistämisellä pyrittiin lisäämään tutkimuksen luotettavuutta toisen menetelmän puutteiden minimoimiseksi.

6.2 Aineiston keruu

Aineistonkeruu tehtiin marraskuussa 2017. Tutkimuksen aineistokeruumenetelmäksi valikoitui sähköinen puolistrukturoitu lomakekysely, joka jaettiin saatteen kanssa sosiaalisessa mediassa. Saatteessa ilmeni opinnäy-

tetyön tavoite, opinnäytetyön tilaaja, vastaajien kelpoisuus, opinnäytetyön valmistuminen ja julkaisupaikka. Sähköinen lomakekysely on liitteenä 1.

Strukturoidut kysymykset ovat kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmiä. Niillä saadaan kunkin kysymyksen vaihtoehtojen määriä lukuina. Strukturoidussa kyselyssä on strukturoituja eli eksakteja kysymyksiä. (Kananen 2014, 24, 74.)

Tässä tutkimuksessa strukturoiduksi kysymyksiksi voidaan määritellä kyselylomakkeessa olleet monivalintakysymykset. Kyselylomakkeessa oli kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmiä myös -avoimia kysymyksiä, joissa vastaajat saivat kuvailla itse kokemuksiansa. Avoimet kysymykset synnyttävät vastaajilta tekstiä, lauseita ja tarinoita (Kananen 2014, 25).

Sähköisellä kyselyllä pyrittiin saamaan tietoa mahdollisimman laajasti kotimajoittajien hyvinvoinnista ja tukiverkostosta heidän näkökulmastaan. Laadullisilla eli avoimilla kysymyksillä pyrittiin saamaan kotimajoittajien itse sanoittamat ja nostamat asiat mahdollisimman hyvin kuuluviin. Määrällisillä eli monivalintakysymyksillä pyrittiin lisäämään ymmärrystä heidän kokemuksistaan.

Kyselylomake jakautui kolmeen sektoriin: Taustatietoihin ja kokemuksiin kotimajoittajana, hyvinvointiin ja tukiverkostoon kotimajoittamisen aikana sekä kotimajoittajan ja majoittujan vastaanottokeskuksen väliseen yhteistyöhön. Kaikkiin sektoreihin sekoittui tasaisesti avoimia- ja monivalintakysymyksiä.

Tietojen käsittelyä ohjaavat käsitteet luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Täydellinen nimettömyys ei useinkaan onnistu, mutta periaatteena on, että henkilöllisyystietoja suojellaan siten, että ne on tehty mahdollisimman vaikeasti saataviksi. Arkaluonteisia tietoja kerätessään tutkijan on pohdittava, onko tieto niin arvokas tutkimuksen kannalta, että se oikeuttaa puuttumaan yksityisyyteen. Jokaiselle vastaajalle on annettava riittävästi tietoa tutkimuksesta. Vastaajille aina on korostettava vastaamisen vapaaehtoisuus. (Eskola & Suoranta 1998, 56 – 57.)

Sähköisessä kyselyssä otettiin huomioon vastaajien anonymiteetti siten, että kyselylomakkeessa ei kysytty nimeä. Sijaintitiedot olivat tutkimustuloksien kannalta tarpeellisia, koska mikäli hyvinvoinnissa ja tukiverkoston tuessa esiintyisi sijainnillisia eroja, ne voitaisiin tuoda esiin. Tässä asia huomioitiin siten, että kysyttiin maakuntaa eikä kaupunkia.

Kyselylomakkeessa oli pakollisia kysymyksiä, jotka merkittiin pienellä tähdellä. Kyselytulosten kannalta oli tärkeää, että tiettyihin kysymyksiin saatiin jokaiselta vastaus, jotta kuvaus ilmiöistä saataisiin mahdollisimman

monelta ja jotta vastaukset olisivat verrattavissa. Kyselylomakkeessa huomioitiin tutkimuksen tekijän ajatus mahdollisimman turvallisesta vastausympäristöstä siten, että tietyt kysymykset jätetiin myös auki. Auki jätettyihin kysymyksiin vastaaminen laajentaisi ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä, mutta tuon arvon nähtiin olevan vähäpätöisempi kuin vastaajien turvallisuuden ja luottamuksen tunne vastausympäristössä.

Sähköinen kysely testattiin ennen lähetystä pariin kertaan yhdellä koevastaajalla. Testin jälkeen tutkimuksen aineistonkeruu aloitettiin tutkimuksen tekijän jakaessa kyselylomakkeen sosiaaliseen mediaan ja siellä valtakunnallisesti toimiviin ryhmiin kuten Refugees Hospitality Club (lähes 15 000 jäsentä) ja ja Refugees Welome Finland – Turvapaikanhakijoiden kotimajoitusverkko (noin 4000 jäsentä) sekä alaryhmään Refugees Hospitality Club Keski-Suomi (noin 1200 jäsentä).

Sosiaalisen median luonteen omaisesti, sähköistä kyselyä jakoivat valtakunnallisista ryhmistä eteenpäin niiden omat jäsenet. Sähköisen kyselyn jakaminen verkossa mahdollisti kotimajoittajien tavoittamisen valtakunnallisesti sekä anonymisti. Tutkimuksen tärkeimpiä arvoja olivat olleet alusta asti puolueettomuus ja vastaajien anonymiteetin takaus. Tutkimuksen arvojen kannalta oli tärkeää pyrkiä mahdollisimman luotettavaan ja turvalliseen vastausympäristöön. Osana tällaista vastausympäristöä oli mahdollisuus vastata ilman kehenkään linkittymistä. Sähköinen kysely mahdollisti täyden vapaaehtoisuuden vastaamiseen.

Tutkimusprosessia ja tiedon keruuta ohjaa analyysi, joka kulkee jokaisessa tutkimusprosessin eri vaiheissa mukana (Kananen 2014, 18). Tutkimuksen aineistonkeruun etenemistä analysoitiin tiiviisti. Kyselyn tavoitteena oli tavoittaa noin 30 vastaajaa. Vastausaika oli viisi päivää ryhmien suurten jäsenmäärien ja sosiaalisen median levittyvyyden sekä nopeatempoisuuden vuoksi. Kyselylomakkeeseen vastaaminen hiljeni kolmannen päivän iltana eikä noussut enää sosiaalisen median ryhmissä ajankohtaisiin uutisiin. Tutkimuksen tekijä nosti tällöin omat julkaisunsa kyselystä jakamissaan ryhmissä muistuttamalla halukkaita vastaajia vastaamaan ennen kyselyn sulkeutumista. Kysely saavutti tavoitetun vastaajamäärän kolmessa päivässä.

Havainnoinnin aikana esiintyvät ilmiöt saattavat olla tuntemattomia, joten tutkijan on havainnoitava kaikki mahdollinen ja kirjattava ne ylös. Havainnointi on tutkimuskohteen toiminnan seuraamista ja tutkimuksen kannalta oleellisten asioiden kirjaamista. Verkossa havainnointi voi olla verkkovie-railijoiden reagointi esimerkiksi tekstiin tai muiden kommentteihin. (Kananen 2014, 107b.)

Tutkimuksen tekijä havainnoi kyselyn ensimmäisinä iltoina kyselytuloksiin tulleen vastauksia, jotka olivat muista vastauksista poikkeavia (kts tarkemmin luvussa 6.4). Vastaukset viittasivat siihen, että joidenkin vastauksien takana ei ollut ei ollut kotimajoituksesta kokemuksia saanut vastaaja. Ha-

vainnoinnin ja tiedonkeruun aikana tehdyn analyysin perusteella, tutkimuksen tekijä lisäsi pakollisten kysymysten määrää kyselytulosten vinoutumisen välttämiseksi. Pakolliset kysymykset nostivat kynnystä vastauksien lähettämiseen, sillä kyselyyn oli käytettävä tällöin enemmän aikaa.

Sähköisessä kyselylomakkeessa ilmeni tekninen vika ensimmäiseen seitsemänteen vastaajaan asti. Tekninen vika koski monivalintakysymystä myötätuntostressistä, myötätuntuupumuksesta ja sijaistraumatisoitumisesta. Analyysissä ja tutkimustuloksissa nämä kaikki vastaukset suodatettiin pois mahdollisen laskentavirheen välttämiseksi.

6.3 Aineiston analyysi

Aineisto, joka on laajaa ja eri muodoissa, on saatettava yhteen. Aineisto on saatettava yhteen muotoon, koska se helpottaa laadullisen aineiston käsittelyä ja erilaisten ohjelmistojen käyttöä. Laadullista aineistoa voi käsitellä esimerkiksi tekstinkäsittely-, tietokanta- tai taulukkolaskentaohjelmalla. (Kananen 2014, 106b.)

Tutkimuksen sähköisen kyselylomakkeen avulla syntynyt tutkimusaineisto siirrettiin Webropol-ohjelmasta Excel-taulukkolaskentaohjelmaan, jotta aineistoa pystyisi käsittelemään. Excel-taulukkolaskentaohjelma mahdollisti laadullisen ja määrällisen tutkimusaineiston sujuvan laskemisen, tarkastelun sekä keskenään vertailun. Lisäksi aineiston siirtäminen Excel-taulukkolaskentaohjelmaan minimoi inhimillisten laskentavirheiden mahdollisuutta määrällistä aineistoa laskettaessa. Tutkimusaineiston siirtämisen jälkeen alkoi analyysi. Tutkimuksen analyysissä oli kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen piirteitä sekä kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen piirteitä.

Kvantitatiivinen eli määrällinen aineisto ja tutkimus voidaan nähdä olevan kytköksissä laadulliseen eli kvalitatiiviseen tutkimukseen. Määrällinen tutkimus käyttää lukuja. Lukujen takana on kuitenkin aina jokin laadullinen käsite, jota mitataan. (Kananen 2014, 125.) Määrällisen tutkimuksen analyysia voi soveltaa laadulliseen aineistoon. Laadullisista aineistoista nousevia seikkoja voi eritellä lukuina. Luvut auttavat laadullisesta aineistosta nousevien asioiden vertailussa, luokittelussa ja laskennassa. (Eskola & Suoranta 1998, 165–166.)

Tutkimuksen analyysissä hyödynnettiin määrälliselle tutkimukselle ominaista laskentaa erityisesti kyselylomakkeen monivalintakysymysten vastauksia analysoitaessa. Laskettavaa määrällistä aineistoa kertyi strukturoitujen monivalintakysymysten vastauksista. Monivalintakysymyksien vastausvaihtoehdot eivät esiintyneet lukuina vastaajille, mutta sanallisten vaihtoehtojen taakse kätkeytyi lukuja, joita analyysissä käytettiin. Määrällinen aineisto laskettiin ennen laadullisen aineiston teemoittelua.

Teemat ovat keskeisiä aiheita, jotka nousevat aineistosta. Teemoittelulla

pyritään etsimään yhdistäviä ja erottavia seikkoja tekstimassasta. Yhdistävät tekijät aineistoissa kootaan teemoiksi ja teemat nimetään. Joskus syntyy samanlaisia teemoja kuin aineistonkeruussa käytetyssä teemarungossa, mutta näin ei aina käy ja aineistoista voi nousta uusia teemoja. Teemoittelun tukena voidaan käyttää lukujen kautta taulukkoja, jotka havainnollistavat aineistosta nousseita keskeisiä asioita. Taulukko sujuvoittaa keskeisten asioiden yhteistä nimittämistä, teemoittelua. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2016.)

Teemoittelua käytettiin kyselyn avoimiin osuuksiin eli laadulliseen aineistoon. Käytännössä teemoittelu tarkoitti tässä tutkimustyössä samojen asioiden yhdistämistä samalla värillä Excel-tilukkolaskentaohjelmassa. Määrällisen aineiston analyysin tuotokset vaikuttivat osin laadullisen aineiston analyysiin. Monivalintakysymyksistä syntyneen määrällisen aineiston tulokset tukivat laadullisen aineiston teemojen muovautumista.

Kun aineistoa tarkastellaan teoriapohjaisesti, sitä tarkastellaan olemassa olevien teorioiden kautta. Aineistoa analysoitaessa etsitään tällöin jonkin olemassa olevan teorian tekijöitä. Kun aineistoa tarkastellaan aineistolähtöisesti, luokittelu tehdään aineistosta nousevien tekijöiden kautta. (Kananen 2014b, 114 – 115.)

Analyysissa tutkimusaineistoa tarkasteltiin aineistolähtöisesti ja teoriapohjaisesti. Tutkimus sai alkunsa tutkimusongelmasta kotimajoittajien mahdollisesta riittämättömyydestä. Tutkimusongelma heijastui tutkimuskysymyksiin, tutkimuksen tietoperustaan, tutkimusaineiston keruuseen ja vaikutus jatkui analyysiin siten, että aineiston teemoittelu oli osittain tutkimusprosessissa aiemmin nousseiden käsitteiden vaikutusten alla.

6.4 Analyysissa pois suodatetut vastaukset

Kysely tavoitti yhteensä 28 vastaajaa, joista analyysin jälkeen jäi kyselytuloksiin 24 muun vastaajan vastaukset. Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia turvapaikanhakijoiden kotimajoittajien kokemuksia kotimajoittamisesta ja heidän tukiverkostonsa riittävydestä. Tutkimuksen kohteena oli näin ollen turvapaikanhakijoiden kotimajoittajat. Tutkimuksen sähköisen kyselyn saatetekstissä ilmaistiin tutkimuksen kohderyhmä rajaamalla vastaajien kelpoisuus – tutkimuksen vastaajaksi oli kelpoinen, mikäli oli ollut kokemusta turvapaikanhakijoiden kotimajoittajana toimimisesta.

Neljän vastaajan vastaukset suodatettiin pois niiden kielellisen asun, vastauksien pituuden, kokonaisvastausajan ja monivalintakysymysten perusteella, jotka poikkesivat vahvasti 24:n muun vastaajan vastauksista. Vastauksien välillä oli poikkeavuuksia, joiden vuoksi oli perusteltua olettaa, että tutkimuksen kohderyhmän kriteeri ei täyttnyt eli vastaajilla ei ollut kokemusta kotimajoittajana toimimisesta.

Poikkeavuuksia ilmeni avoimien kysymyksien kielellisessä asussa ja vastauksien pituudessa, kokonaisvastausajassa ja monivalintakysymyksissä. Pois suodatetuissa vastauksissa käytettiin usein muiden vastaajien vastauksista poikkeavia termejä. Vastauksien tekstien pituudet olivat keskimäärin lyhyempiä kuin muilla vastaajilla. Keskimääräinen vastausaika oli noin 16 minuuttia kun muilla vastaajilla vastausaika oli keskimäärin 10 minuuttia enemmän. Pois suodatetuissa vastauksissa ei ollut yhteneväisyyksiä perustiedoista kysyttäessä (ikä, sukupuoli, maakunta). Lähes kaikissa pois suodatetuissa vastauksissa, monivalintakysymyksissä kysymyksien vastaukset olivat pääosin ensimmäisiä sähköisen kyselyn tarjoamia vaihtoehtoja. Monivalintakysymysten vastauslinja jatkui tällaisena läpi kyselyyn.

Puhdas laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään ilmiötä. Tutkijan rooli on olla ulkopuolinen osallistuja (Kananen 2014a, 115, 22.) Laadullisen tutkimuksen puhtauteen pyrkien, vastauksien pois suodatus tehtiin kriittisesti puolueettomuuteen pyrkien. Mitään vastausta ei suodatettu analyysissä pois vain yhden tekijän vuoksi. Esimerkiksi mikäli kokonaisvastausaika oli 10 minuuttia, se ei riittänyt pois suodatukseen. Kun oli epäily, että vastaajalla ei ollut kokemusta kotimajoittamisesta, kyseisen vastaajan kaikki vastaukset otettiin tarkasteltavaksi ja tutkittiin kokonaisvaltaisesti kielellisen asun, vastauspituuden, kokonaisvastausajan ja monivalintakysymysten näkökulmasta.

Tutkimuksessa pyritään saamaan aina luotettavaa tietoa. Tutkija ei saa saastuttaa tutkittavaa ilmiötä. (Kananen 2014, 24.) Oli tärkeää laadullisen tutkimuksen arvojen kannalta, että kaikki kotimajoittajat, jotka olivat päättäneet kotimajoittamisen huonon kokemuksen sekä yhteistyön takia, otettaisiin huomioon eikä heidän vastauksia sekoitettaisi pois suodatettuihin. Tutkimustuloksiin vietiin herkästi kaikki vastaukset, joissa pois suodattamisen kriteerit eivät täyttyneet kaikista näkökulmista. Alla olevissa aineisto-esimerkeissä havainnollistetaan, miten eroteltiin ne vastaajat, joilla todennäköisesti oli kotimajoitustaustaa mutta kotimajoitus oli päättynyt huonon yhteistyön takia, niistä vastaajista, joilla ei todennäköisesti ollut kotimajoitustaustaa.

Kysymys: Minkälaisia haasteita koet kielteisten päätösten ja lisääntyvän paperittomuuden tuovan kotimajoittamiseen?

Väkivaltaisuutta ja masennusta

Vastaaja, jolla on todennäköisesti ollut kokemusta kotimajoittamisesta

Kehityismaamuslimi matut hädettävä helvettiin suomesta

Vastaaja, jolla ei todennäköisesti ole ollut kokemusta kotimajoittamisesta

Kysymys: Millaisia olivat haastavimmat tilanteesi kotimajoittamisen aikana? Mistä ne syntyivät?

Henkilön omat tavat joista ei voinut joustaa edes yhteisen hyvän eteen. Ei halunnut omaksua suomalaista kulttuuria tai tapoja.

Vastaaja, jolla on todennäköisesti ollut kokemusta kotimajoittamisesta

Muslimit ovat kusipäitä

Vastaaja, jolla ei todennäköisesti ole ollut kokemusta kotimajoittamisesta

Lainaukset antavat suuntaa siitä, minkälaisia vastauksia analyysissä suodatettiin pois sen jälkeen, kun ne oli kielellisen asun lisäksi tarkasteltu kokonaisuudessaan vastausten pituuden, kokonaisvastausajan ja monivalintakysymyksien näkökulmasta.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Kotimajoittajien taustatiedot

Kyselytuloksissa käytettiin 24 henkilön vastauksia, joista kaksi ilmoitti olevansa miehiä ja 20 naisia. Yksi vastaajista vastasi sukupuolekseen muu ja yksi vastaaja ei ilmoittanut sukupuoltaan. Vastaajien iän keskiarvoksi muodostui 49 ja mediaaniksi 48 vuotta. Nuorin vastaaja oli 28-vuotias ja vanhin oli iältään 71-vuotias. Iälle keskihajonnaksi muodostui 12 vuotta. Miehiä tunnistautuneet vastaajat olivat iältään 30 vuotta ja 49 vuotta.

Kyselyyn vastasi eniten Uudeltamaalta, 10 henkilöä. Toiseksi eniten Pirkanmaalta ja Pohjois-Pohjanmaalta, joista molemmista vastasi kyselyyn kolme henkilöä. Kanta-Hämeestä ja Varsinais-Suomesta kyselyyn vastasi kaksi henkilöä maakuntaa kohden. Yhden vastaajan maakuntia olivat Keski-Suomi, Kymenlaakso, Pohjois-Savo ja Päijät-Häme.

Vastaajista viisi oli toiminut alle puoli vuotta kotimajoittajana. 7 vastasi toimineensa kotimajoittajana yli puoli vuotta, mutta alle yhden vuoden. Yksi vastasi kotimajoittaneensa yhden vuoden. Yksi vuotta ja 6 kuukautta oli majoittanut yhdeksän vastaajaa. Kaksi vastaajista oli majoittanut kaksi vuotta. Kukaan vastaajista ei ilmoittanut toimineensa kotimajoittajina yli kahta vuotta.

Kyselyssä kysyttiin majoittuvien turvapaikanhakijoiden määrää yhtensä kotimajoittajana toimimisen aikana. Kyselyn 24:stä vastaajasta 14 henkilöä vastasi majoittaneensa yhtä turvapaikanhakijaa. Neljä henkilöä vastasivat

majoittaneensa kahta turvapaikanhakijaa. Kolmea turvapaikanhakijaa olivat majoittaneet myös neljä henkilöä. Yksi vastasi majoittaneensa neljää turvapaikanhakijaa ja yksi vastasi majoittaneensa viittä tai useampaa turvapaikanhakijaa.

7.2 Kotimajoitus alkaa usein halulla auttaa ja vaikuttaa yhteiskuntaan

Tutkimustuloksissa ilmeni, että yleisimmät tekijät kotimajoittamisesta kiinnostumiseen olivat omaan arvomaailmaan liittyviä, sisäisiä tekijöitä. Kiinnostukseen syntymiseen nousi eniten halu vaikuttaa yhteiskunnallisesti, halu auttaa ja toimia inhimillisemmän elämän puolesta. Yksi vastaajista kuvaili kiinnostuneensa kotimajoituksesta, koska hänellä oli kokemus sisäisestä eettisestä velvoitteesta. Kiinnostus alkoi vastaajilla usein sisäisillä tekijöillä, mutta niihin liittyi myös useimmiten muita ulkoisia tekijöitä ennen kiinnostuksen muuttumista kotimajoittamiseksi.

Päätin, että haluan tehdä jotain Suomen hyväksi. Kotimajoittajana pystyn opettamaan kieltä, kulttuuria paremmin, sekä tutustuttamaan suomalaisiin.

Ihmisten tarpeeseen elää laadukkaampaa elämää piti vastata.

Vuoden 2015 pakolaistulva synnytti minussa halun auttaa. Erityisesti halusin antaa panokseni kotouttamisessa. Samaan aikaan meille tuli ylimääräistä tilaa kun lapsi muutti pois kotoa.

Toiseksi suurimmaksi tekijäksi kotimajoittamisen aloittamiseen kerrottiin vastaanottokeskuksien olosuhteet. Vastauksissa ilmaistiin kotimajoittamisesta kiinnostumiseen vaikuttaneen vastaanottokeskuksien rauhatonmuus, toivottomuus vastaanottokeskuksissa, turhauttavat olot vastaanottokeskuksissa, ihmisten laitostuminen vastaanottokeskuksissa ja ihmisten siirtäminen vastaanottokeskuksista toisiin vastaanottokeskuksiin. Huomattavassa osassa vastaanottokeskukseen liittyvissä vastauksissa nostettiin samassa yhteydessä yhteiskuntaan liittyviä tekijöitä.

Halu osoittaa että en hyväksy hallituksen turvapaikkapolitiikka sekä vokin huono kohtelu.

Turvapaikanhakijoiden asumisesta vastaanottokeskuksessa tuli monesta suunnasta tietoa, ja tuntui että kotimajoitus sopisi kelle tahansa paremmin, kun pyritään kotoutumaan.

Tuttu tp-hakija sai uutisen kotimaastaan isänsä väkivaltaisesta kuolemasta ja sitä oli selkeästi mahdotonta käsitellä hyvin rauhattomassa vastaanottokeskuksessa.

Vastauksista selvisi, että suurella osalla kotimajoittamisen aloittamiseen vaikutti loppujen lopuksi ratkaisevasti ylimääräinen tila kotona. Muutamat vastaajista olivat vastauksien mukaan tunteneet majoittujan aiemmin ennen kotimajoituksen alkua tai tutustuneet ennen kotimajoitusta turvapaikanhakijan asuessa lähellä. Myös uskonnolliset elämäntavot vaikuttivat yhäkin tekijäksi kotimajoittamisen aloittamisesta kiinnostumiseen.

7.3 Kotimajoittamisen alussa pohditaan erilaisia kysymyksiä

Lähes puolet vastaajista kertoivat kotimajoittamisen alussa suurimman kysymyksen liittyvän ihmisiin. Eniten pohdittiin henkilökemioita. Pohdittavia asioita tuli selkeästi enemmän muihin nähden, kun kotimajoituksessa kotimajoittaja majoitti oman perheensä kanssa tai kun majoittujalla oli perhe.

Vastaajilla oli toisistaan hyvin erilaisia kysymyksiä henkilökemiaan liittyen: kestävätkö hermot kimppaelämistä, millaisia kodin sääntöjä olisi hyvä tehdä kaikkien viihtyvyyden vuoksi, mitä jos ei tulla toimeen, miten pitää kiinni omasta yksinolosta, miten yhteiselo sujuu perheen ollessa majoittujina, minkälainen majoittuja on, syntykö luottamusta, syntykö kiusallisia tilanteita ja miten kotimajoittaja sekä majoittuja sopeutuvat uuteen elämäntilanteeseen. Lisäksi vastaajat kertoivat pohtineensa omien perheenjäsenten ja naapureiden suhtautumista kotimajoittamiseen.

Toiseksi isoin teema pohdituttavista asioista liittyi turvapaikanhakuprosessiin ja sen myötä tulevaisuuteen sekä niiden heijastumiseen omaan ja majoittujan jaksamiseen. Kotimajoittajat kertoivat, että kotimajoittamisen alussa pohdittiin omaa osaamattomuutta turvapaikanhakuprosessin vaiheista, byrokratian tuomia vaikeuksia, hallituksen turvapaikkapolitiikkaa, omaa jaksamista mikäli odotus päättyy kielteiseen turvapaikkapäätökseen selvistä turvapaikkaperusteista huolimatta, turvapaikanhakuprosessin venymistä ja majoittujien tulevaisuutta Suomessa.

Tunsin suurta osaamattomuutta turvapaikkaprosessin vaiheista. Ajattelin, että tämä nuori on nyt minun vastuullani. Halusin auttaa työn haussa, harrastusten löytämisessä. Kannan edelleen suurta huolta, miten hänen päänsä kestää epävarmuuden, osaanko olla avuksi tp-prosessissa.

Kestänkö henkisesti jos nuori, jolla on selvät turvapaikkaperusteet, palautetaan.

Riittääkö meidän rahat ja kuinka kauan he saavat olla Suomessa. Tullessaan kotimajoitukseen oli kaikilta neget migrantia.

Muutamasta vastaajasta kerrotaan pelisääntöjen, kodin viihtyvyyden, kielimuurin ja kulttuurien kohtaamisen pohdittaneen. Yksi vastaajista kertoi pohdittavansa väkivaltaisuutta, varastelua ja kieliongelmaa kotimajoittamisen alussa.

7.4 Kotimajoituksessa ystävystytään ja otetaan perheenjäseniksi

Lähes kaikki vastaajat kokivat suhteen majoittajaan muodostuneen vähintäänkin ystävyydeksi. Yhdeksän vastaajaa sanoittivat suhdetta majoittajiin ja lapsi- suhteen omaiseksi. Vastauksissa käytettiin tällöin majoittujista sanaa ”poika”. Kahdeksan vastaajaa kuvailivat suhdetta perheenomaiseksi – se saattoi olla sisarellinen, veljellinen tai jokin muu, jota vastaaja ei erikseen nimennyt. Kuusi vastaajista kertoivat saaneensa uuden ystävän kotimajoittujasta. Kaksi vastaajaa kertoivat kotimajoittumisesta syntyneen seurustelusuhteen. Yksi vastaajista kertoi asuvansa yhteisöasumisen tapaan majoittujien kanssa. Yksi vastaaja kertoi yhteiselön olleen huonoa.

Kotimajoittamisen hyvät kokemukset yhteiselosta olivat lähes kaikilla samansuuntaisia. Lähes kaikissa vastauksissa painottui kokemus yllätyksellisuuden tunteesta, kun majoittujasta oli tullut läheinen ja arjen pelisäännöt syntyivät mutkattomasti. Vastauksissa korostui jatkuva oppiminen, erityisesti uudesta kulttuurista oppiminen ja arjen rikastuminen kotimajoittamisen aikana.

Erittäin helppoa, luontevaa ja kunnioittavaa. Olen saanut enemmän kuin olisin ikinä arvannut. Sukelluksen uuteen kulttuuriin ja samalla uuden perheenjäsenen. Maailmani on laajentunut. Olen myös henkisesti tyytyväisempi kun olen mukana auttamassa enkä sivustakatsoja.

Majoittaja on nykyään ystävä, lähes perheenjäsen, kuin vaihto-oppilas. Mennyt paljon oletettua helpommin. Ruoan ja tapojen yhteensovittaminen on ollut varsin mutkatonta.

Seitsemän vastaajaa kertoi lisäksi epätoivon ja ahdistuksen tunteiden esiintyneen kotimajoituksen aikana. Vastaajat, jotka kertoivat epätoivoon ja ahdistukseen liittyvistä tunteista, kuvailivat niitä hyvin samansuuntaisesti.

Todella avartavaa ja hyvää. Rikastuttavaa. Kummastakin majoittujasta on tullut nopeasti kuin omia lapsia. Biologiset lap-

seni ovat saaneet jättiannoksen solidaarisuus-, ekumeenisuus- kulttuuri- ja rauhankasvatusta. Olemme valitettavasti saaneet oppia myös rasismista ja maailmanpolitiikasta enemmän kuin olisimme halunneetkaan.

Olen majoittuvan äiti. Meillä on ollut kriisejä, mutta olemme päässeet niistä yli. Suhteemme on ollut hyvin lämmin. Valitettavasti juuri nyt on meneillään pahin kriisi koskaan, kun poikani epätoivo on sysännyt hänet masennukseen. En tiedä, miten tästä selviämme. Muuten yhteiselo on ollut helppoa ja miellyttävää. Poikani on avoin, avulias, kiltti ja älykäs. Laittaa myös hyvää ruokaa.

Alussa meillä oli todella antoisaa yhdessä, mutta kun touku-kuussa 2016 Migrin linja yhtäkkiä muuttui ja toinen pojista sai heti sen jälkeen kielteisen päätöksen, tunnelma muuttui ahdistavaksi. Olen kuitenkin pystynyt olemaan heille tukena ja "äitinä" omasta ahdistuksestani huolimatta, ja meistä on tullut tosi läheisiä. Omalla kohdallani majoitus on rikastanut elämääni niin paljon, että heidän pois muuttonsa oli minulle vaikeaa.

Mikäli kotimajoitus oli päättynyt, se oli useimmiten päättynyt majoittujan oleskeluluvan saamiseen. Oleskeluluvan saatuaan majoittuja oli muuttanut omaan asuntoon/toiselle paikkakunnalle, opiskelemaan toiselle paikkakunnalle tai mennyt naimisiin. Vastaajat kuvasivat kotimajoitusten päättymisen syinä olleen päihteiden käyttö, asunnon pienuus, majoittujan vapaaehtoinen paluu lapsen kanssa, majoittujan säilöönotto ja palautus kotimaahan ja vapaaehtoinen paluu.

7.5 Kotimajoittamisen haasteet ja voimaa tuovat tekijät

Vastaajat kertoivat kyselyssä kokemuksistaan kotimajoittamisen haasteista ja niiden syistä. Vastauksissa oli yhteneväisyyksiä, mutta mikään tekijä ei noussut selkeästi suuremmaksi tekijäksi kuin muut. Vastauksissa kerrottiin haasteeksi viranomaistoiminta ja pettymys valtioon. Vastaajat kuvailivat viranomaistoimintaan liittyviä tuntemuksia eri tavoin. Vastaajat kirjoittivat kokevansa viranomaisia kohtaan epäluottamusta, hämmästystä politiikan suhteen ja byrokratian tuomia vaikeuksia käytännön asioissa.

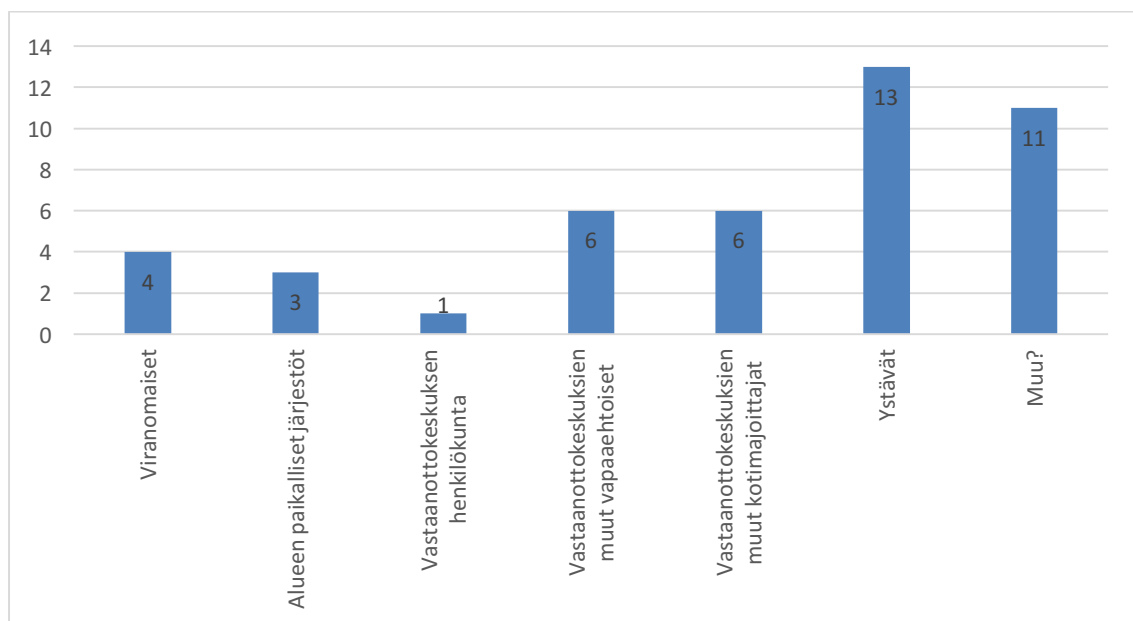
Haasteena oli ollut myös se, ettei majoittujan ahdistus lieventynyt. Osalle vastaajista oli syntynyt avuttomuuden tunne, kun ei pystynyt auttamaan. Pari vastaaja kertoi psyykkisen hyvinvoinnin haasteiden olevan majoittujan traumojen käsittely, painajaiset ja itsetuhoiset ajatukset. Kolme vastaajaa kertoi, että kotimajoitukseen ei liittynyt konkreettisia ongelmatilanteita, mutta majoittujan masennuksen oireiden paheneminen oli ollut hankala

käsitellä erityisesti läheisen asemassa olevana. Pari vastaaja kertoi, että majoitettavansa oli päätenyt säilöön tai palannut kotimaahansa vapaaehtoisesti.

Osa vastaajista kertoi omien läheisten ja ystävien suhtautuvan kielteisesti kotimajoittamiseen. Ystävät olivat ottaneet etäisyyttä tai jättäneen ystävyyssuhteen kotimajoittamisen takia. Ennakkoluulot ja vihapuhe tunteuttomilta suoraan ja välillisesti kasvotusten tai sosiaalisessa mediassa esiintyivät myös vastauksissa. Yksi vastaajista kertoi turtuneensa sosiaalisessa mediassa saamaansa vihapostiin, ja yksi vastaajista kertoi vastaanottaneensa vihapuhetta sosiaalisessa mediassa sekä sukulaiselta.

Taloudellisilla haasteilla tarkoitettiin majoittamisen ylläpitoon menevää rahaa ja huolta siitä, tulisiko raha riittämään majoituksen ylläpitoon. Tällaisia ylläpitokustannuksia olivat muun muassa sähkölaskut. Haasteiksi nostettiin lisäksi käytännön asiat ja kulttuureiden erot. Näillä tarkoitettiin esimerkiksi pitkiä ajomatkoja majoittujan asioiden hoitamisen takia sekä yhteisen kielen puuttumista käytännön asioista sopiessa. Lisäksi vastauksissa kerrottiin haasteeksi majoittujan kokemus alemmuuden tunteesta, joka esiintyi siten, että majoittuja auttoi kotitöissä ikään kuin velkanaan.

Kyselyssä kysyttiin, miltä tahoilta kotimajoittajat saivat tukea edellä mainituissa haastavissa tilanteissa. Useamman vaihtoehdon sai valita. Suurin tuki tuli ystäviltä ja vertaistukena muilta vapaaehtoisilta sekä majoittajilta. Kuten kuva 1 osoittaa, tukea saatiin eniten ystäviltä. Muuksi tukea antaneeksi tahoksi toistui läpi vastausten vertaiset eli muut majoittajat ja vapaaehtoiset sekä Facebookin vapaaehtoisryhmät. Tämän lisäksi kyselyn monivalintakysymyksen vaihtoehdoista kuusi vastaajaa valitsi haastavien tilanteiden tukijoiksi vastaanottokeskusten muut majoittajat ja vapaaehtoiset. Neljä vastaajaa oli saanut haastavissa tilanteissa tukea viranomaisilta, kolme vastaajaa paikallisilta järjestöiltä ja yksi majoittujan vastaanottokeskuksen henkilökunnalta. Yksittäisiä vastauksia tukea antavista tahoista tuli myös. Ne koskivat seurakuntaa, omaa perhettä, psykologia ja kriisipuhelinta.

Kuva 1. Kotimajoittajien kokemus tuen saamisesta eri tahoilta

Vastauksissa ilmeni, että viranomaisilta saadulla tuella tarkoitettiin usein paikallista poliisia. Yhdessä vastauksessa kuvailtiin ulkomaalaispoliisin ystävällisyyden ja asenteen olevan merkityksellistä. Yksi vastaaja kertoi poliisin auttaneen heitä kotimajoituksen alussa, kun hätämajoituksessa oli epäselvä tilanne majoitetun perheen osalta.

Vastaukset osoittivat selkeästi vastaajien saaneen eniten tukea muilta vapaaehtoisilta ja kotimajoittajilta. Erityisesti yhteiset Facebook-ryhmät koettiin tärkeiksi. Vertaisilta majoittajat saivat emotionaalista tukea, käytännön ja arjen apua, tunnetta sanattomasta ymmärtämisestä, kokemusten vaihtoa, hyödyllistä tietoa, neuvoja omiin majoituskokemuksiin ja turvapaikanhakuprosessiin, keskusteluapua, kuunteluapua, tsemppaamista, yhdessä vaikuttamista politiikkaan sekä kahvihetkiä.

Yksi vastaajista, joka oli kokenut kotimajoittujanansa kahden päivän sisällä tehdyn kotimaahan palautuksen, kertoi ystävien auttaneen siten, että he muistuttivat muun elämän jatkumisesta. Hänen tukenaan oli ollut myös oma perhe. Kaksi vastaajista kertoi vertaisilta saadun tuen olevan välillä taloudellista. Kaksi vastaajaa toivoi saavansa puhua rasittamatta toista vapaaehtoisista. Yksi vastaaja kertoi pohtineensa jonkinlaista työnohjausryhmää, kun hän koki erityisen haastavan tilanteen.

Vastaajat arvioivat saamansa tuen riittävyyttä. 24 vastaajasta 11 vastaajaa sai tukea vähän, mutta ei riittävästi. Kahdeksan vastaajaa sai tukea riittävästi. Yksi vastaaja sai tukea enemmän kuin tarvitsi. Neljä vastaajaa eivät saaneet tukea lainkaan. Lähes kaikki majoittajat olivat kotimajoittamisen

haastavissa tilanteissa hakeneet tukea tilanteeseen itse. Kaksi vastaajaa kertoi, että heille tarjottiin tukea.

Kotimajoittamisen tekijöihin, joilla päästiin yli haastavissa tilanteissa, olivat vastausten mukaan syviä asioita. Kotimajoittamisen jatkamiseen vaikuttaneet tekijät ovat pitkälti samoja kuin kotimajoittamisen aloittamiseen joltaneet. Jatkamiseen vaikuttaneet tekijät mainittiin teksteissä paljon voimakkaampina ja selvempinä kuin kotimajoituksen alkuvaiheessa.

Tekijät, jotka vaikuttivat kotimajoittamisen jatkamiseen haasteiden jälkeen, liittyivät vahvasti sitoutumisen tunteeseen majoittujaa kohtaan. 20 vastaajan vastauksissa nousi hyvin keskeiseksi syyksi sitoutuminen. Yhdeksän vastaajaa mainitsi syyksi yhteiskunnalliset tekijät. Kahdeksan vastaajaa vastasi molempia saman vastauksen yhteydessä, minkä takia luvuissa on päällekkäisyyksiä. Muutama vastasi auttamisen halun, inhimillisemmän elämän ajattelun ja uskonnollisen vakaumuksen myös syiksi jatkaa kotimajoittamista haastavinakin aikoina.

20 vastaajan mukaan sitoutumisen tunne majoittujaan liittyi kokemukseen siitä, että majoittujasta oli tullut kuin perheenjäsen tai vähintäänkin läheinen ystävä. Perheenjäsentä ei voi heittää pois, vaikka tilanne olisi kuinka vaikea. Useat vastaajat puhuivat velvollisuudesta auttaa kuin perheenjäsentä.

Välittäminen läheisestä ihmisestä. Käännyin vaikka joka kiven heidän puolestaan. Olen jakanut heidän kanssaan kaiken, kotini, perheeni ja elämäni. He ovat rakkaita ja osa perhettäni. Uskon että nämä ihmissuhteet säilyvät läpi elämän. Elämäni parhaita valintoja oli ryhtyä majoittajaksi, huikeita ihmisiä, rakkautta ja yhteenkuuluvuutta. Ilojen ja surujen jakamista, niin paljon se pelko ja huoli painaa mutta niin paljon iloa tämä on antanut etten hetkeäkään ole katunut valintaani. Suurin pelko on käännytys ja ero näistä ihmisistä.

Majoittuvien ihmisten kanssa rakentunut tärkeä ihmissuhde, luottamussuhde. Sen ymmärtäminen, että jos emme ole tässä yhdessä heidän kanssaan, niin kaikilla meillä on vielä suurempi riski romahtaa. Kaveria ei jätetä. (Vaikka viranomaismäskoneisto ehkä kuitenkin lopulta pakottaa jättämään.)

Tieto siitä, että vastaanottokeskuksissa on hurjasti niitä nuoria, jotka traumatisoituvat vain lisää laitossympäristössä, joka on täynnä turhautuneita aikuisia turvapaikanhakijoita. Tieto siitä, että vastaanottokeskuksen ohjaajat eivät ole aina ammattitaitoisia tai edes "suvakkeja". Tajua siitä, kuinka paljon herkkä nuori ihminen voi perheel-

lemme antaa elämän sisältöä. Mieheni sanoin: ”koko elämälle ja (työ)puurtamiselle tuli vihdoinkin toivottua sisältöä ja merkitystä.

Yhteiskuntaan liittyvien tekijöiden taustalla oli politiikka ja ympärillä vallitseva kielteinen asenne turvapaikanhakijoita kohtaan. Vastauksien mukaan vastaajilla oli halu vaikuttaa, toimia inhimillisyyden puolesta ja tehdä oikein.

Olen oikeassa.. Hallitus on väärässä. Minulla on paitsi velvollisuus myös oikeus auttaa.

Ihmisyys sai jatkamaan. En olisi voinut enkä edes halunnut luopua pojista, sillä stressin aiheuttaja ei ollut pojat ja kotimajoitus, vaan viranomaisten ja poliitikkojen sydämettömyys.

Kotimajoittajana olivat ihania ihmisiä ja tulemme varmasti lopun elämää pitämään yhteyttä. Haastavat tilanteet ovat olleet poliittisia.

Ihmisen avuntarve ja se että pystyn auttamaan.
Myös vallitseva rasismi antaa voimaa jatkaa.

Tiedän toimivani oikein ja auttamalla kamppailen yhteiskunnan kovuutta ja julmuutta vastaan. Teen parhaani muuttaakseni asenteita ymmärtäväisempään suuntaan.

7.6 Kotimajoittajien ja vastaanottokeskuksien välinen yhteistyö

24 vastaajasta 19 vastasi, että ei ole haastavissa tilanteissa saanut tukea kotimajoittujan vastaanottokeskukselta. Kolme vastasi saaneen vähän tukea, mutta ei riittävästi. Yksi vastasi saaneen tukea enemmän kuin tarvitsi. Yhteistyötä vastaanottokeskuksen kanssa kuvailtiin hyvin vähäiseksi. Vastausten mukaan vastaanottokeskus oli paikka, josta kotimajoittuja haki vastaanottorahan tai käytti muita vastaanottopalveluita, mutta muuten yhteistyö oli vastauksien mukaan vähäistä.

Kolme vastaajaa kuvailivat kohtaamisen vastaanottokeskuksen henkilökunnan olleen hyvää. Yksi kertoi saaneensa keskustelutukea, kertoi, ettei ollut saanut tukea mutta eivät olleet sitä myöskään pyytäneet. Suurin osa eli 12 vastaajaa ei maininnut vastaanottokeskuksen yhteistyön ilmapiiriin liittyviä asioita.

Kuudella vastaajalla oli kielteisiä kokemuksia vastaanottokeskuksen henkilökunnan kohtaamisesta. Suurin osa heistä kertoi kohtaamisten olleen torjuvaa ja epäammattimaisia. Vastauksissa vaihteli vastaanottokeskusten ylläpitäjät.

En ole vielä tarvinnut tukea. Nyt toivon, että saan sitä terveydenhuoltohenkilökunnalta. VOKin sosiaalityöntekijä on ollut ystävällinen ja asiallinen, mutta varsinaisesta tuesta ei ole ollut kyse.

Emme ole saaneet paperittomuuteen liittyen apua, kunnioittava ja luottavainen käytös vokin puolesta olisi suotavaa.

Sain useimmiten sellaista kommenttia, että voin lopettaa majoittamiseen, jos se käy liian vaikeaksi. Arvelen olleeni melko aktiivinen hoitamaan majoittujieni asioita ja puhumaan heidän puolestaan.

En luota vokkeihin ollenkaan ja poikanikin pysyttelevät kaukana niistä.

Vastaajilta kysyttiin myös, kokevatko he tarvitsevansa tukea majoittujien vastaanottokeskukselta enemmän kuin tällä hetkellä saavat. Ei-vastauksia tuli 10 ja kyllä-vastauksia 7.

Monivalintakysymyksessä selvitettiin, minkälainen yhteistyö vastaanottokeskuksen kanssa tukisi kotimajoittajia parhaiten tulevaisuudessa. Tukimuotoja sai valita useamman. Kuvan 2 mukaisesti, merkittävimmiksi tukimuodoksi valittiin vastaanottokeskusten ja kotimajoittajien yhteiset tapaamiset. Sitä kannatti 13 vastaajaa. Tiedottaminen valittiin toiseksi hyväksi tukimuodoksi, sen valitsi 12 vastaajaa.

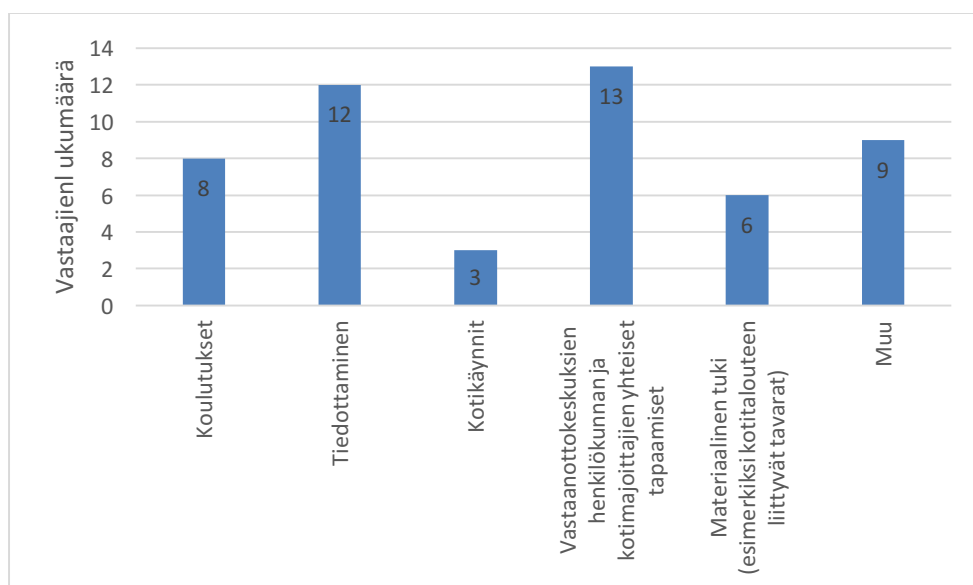
Yhdeksän vastaajaa valitsi muu-vaihtoehtoon, jonka he avasivat avoimessa kyselykentässä. Tukemisen muodoiksi mainittiin lainopillinen neuvonta, infotapaamiset, palvelualltius sekä yhteyshenkilö, jolle kotimajoittaja voi soittaa ja kysellään kuulumisia. Useat vastaavat toivoivat myös vastaanottokeskusten henkilökunnan riittävää koulutusta.

Turvapaikanhakijan ystävällinen ja auttamaan pyrkivä kohtelu vokin taholta. Jos vokka tukee turvapaikanhakijaa, majoittajan on helppo hoitaa oma osansa.

Yksittäinen infotapaaminen / luentoilta. Samalla voisi kysyä muillekin VOK:in asukkaille esimerkiksi viikonloppukoteja, jotta pääsevät ajoin "lomalle".

Ihan vaan yhteyshenkilön olemassaolo olisi mahtavaa - olisi numero, johon saa soittaa ja josta löytyisi yhteistyöasennetta.

Kahdeksan vastaajaa mainitsi tukimuodoksi koulutuksen. Materiaalista tukea Materiaalista tukea kannatti kuusi vastaajaa ja kotikäyntejä kolme vastaajaa.

Kuva 2. Tukimuodot, jotka vastaajien mukaan tukisivat kotimajoittamista toimintana tulevaisuudessa

7.7 Kielteisten päätösten ja paperittomuuden tuomat haasteet

Tiedän että päätösten odottaminen on raskasta ja masentavaa sekä turvapaikanhakijoille että majoittajille, sekä omia majoittujia että muita kotimajoituksia (myös kielteisen päätöksen saaneita ihmisiä) läheltä seuranneena.

Kyselyn vastaushetkellä 24 vastaajasta, kuusi kertoi kotimajoittamisen päättyneen ja 18 kertoi kotimajoittavansa vastaushetkellä. 18 vastaajaa kertoi majoittuvan turvapaikanhakijan saaneen vähintään yhden kielteisen turvapaikkapäätöksen. Suurin osa oli tehnyt valituksen kielteisestä turvapaikkapäätöksestä ja odottivat valituksesta tulevaa tietoa. Seitsemän vastaajaa kertoi majoittuvien turvapaikanhakijoiden saaneen oleskeluluvat. Luvuissa on päällekkäisyyksiä, koska joillakin vastaajilla saattoi olla useampi majoittuja.

Kyselyssä kysyttiin kotimajoittajan valmiudesta majoittaa paperiton henkilö. Kysymys luokiteltiin kyselyssä arkaluonteiseksi ja näin ollen se oli avoin kysymys. Kysymyksen vapaaehtoisuutta painotettiin kyselyssä. Kaikki kyselyyn vastanneista vastasivat kysymykseen. Tuloksena oli, että 83 % vastaajista olisi valmis majoittamaan paperittoman. He, jotka vastasivat kieltävästi, kertoivat esteeksi vain taloudelliset syyt.

Avoimella kysymyksellä selvitettiin vastaajien näkökulmia kielteisten päätösten ja lisääntyvän paperittomuuden tuomiin haasteisiin kotimajoittamisessa. Vastausten pituuden ja syvyyden perusteella kysymys herätti vastaajissa paljon ajatuksia. 19 vastaajaa viittasi yhteiskunnallisen tilanteen ja viranomaisitoimen synnyttävän masennukseen liittyviä tuntemuksia ja ilmiöitä. Vastaajien nimeämiä tuntemuksia ja ilmiöitä olivat toivottomuus, riittämättömyys, viha, epäluottamus, epävarmuus, romahdus, ahdistus, huoli, murhe, pelko, vakivalta, stressi, tuska, kuoleman pelon äärellä olo, henkinen paine, jatkuva mietintä ja unettomuus.

Kaksi vastaajaa ei kuvaillut tilannetta sanoilla, jotka kertoisivat samalla tavalla ahdistuksesta kuin muiden vastaajien kuvaukset, mutta he kuvasivat tilannetta järkyttäväksi. Kolme vastaajaa ei ottanut kantaa.

Kymmenen vastaajan vastauksissa ilmeni selkeä yhteneväisyys. Yhteinen tekijä oli vastaajien viittaukset majoittujan elämäntilanteen heijastumisesta vastaajan hyvinvointiin. Esille nousi huoli kotimajoittajan omasta ja majoittujien jaksamisesta. Majoittuja ja kotimajoittaja olivat vastauksien perusteella kytköksissä toisiinsa.

Pääsääntöisesti pyrin tukemaan kielen ja kulttuurin opiskelua ja pitämään iloista mielialaa. Kuitenkin uutiset, että majoittujan kaveri on kuollut tai perheen asiat muistuttavat toisesta todellisuudesta. Itselläni on huoli omasta jaksamisesta, pelkoa että repeän tai teen jotain järjetöntä, jos noutaja tulee. Olen seurannut kauempaa yhden henkilön henkistä sairastumista.

Pojallani on ollut ajoittaisia masennuskausia. Nyt on meneillään niin paha, että ensimmäisen kerran pelkään, ettei hän selviä siitä. Minä olen valmis tekemään kaikkeni hänen edestään, mutta hän ei enää jaksaa uskoa vaan yrittää vieraannuttaa minua. Yleisesti ottaen masennus ja muut mielenterveyden ongelmat varmasti vaikeuttavat kotimajoituksen haasteita.

Henkinen tuki näille ihmisille on valtavan tärkeää. Vaatii paljon kotimajoittajalta omien tunteiden lisäksi yrittää tukea ja tsemrata. Itsensä pitäminen kasassa ja auttaa muita on iso

haaste. Myös toisen ihmisarvon tukeminen arjessa tuo lisähaastetta.

Epäoikeudenmukaiset ja mielivaltaiset päätökset ovat aiheuttaneet ääretöntä stressiä ja mielenterveysongelmia sekä turvapaikanhakijoille että vapaaehtoisille. Yksi tuntemistani suomalaisista vapaaehtoisista jopa teki itsemurhan tuntemansa perheen pakkopalautuksen jälkeen. Tämä on tietysti vaikuttanut meidän muiden jaksamiseen. Olemme myös kokeneet, että poliitikot, Migri ja poliisi pyrkivät leimaamaan meitä vapaaehtoisia omien virheidensä peittelemiseksi. Tämä on raskasta, sillä olemme tavallisia rehellisiä kansalaisia, jotka ovat vain halunneet auttaa näitä ihmisiä ja tuoda kortemme kekoon auttaaksemme maatamme tässä vaikeassa tilanteessa. Nyt olemme tahtomattamme joutuneet ihmisoikeustaistelijoiksi oman maamme viranomaiskoneistoa vastaan. Sillä kukaan, joka oikeasti tuntee näiden ihmisten tilanteen, ei voi jäädä seuraamaan sivusta, kun ihmisoikeuksia rikotaan. Se, että taistelu useimmiten hävitään, aiheuttaa toivottomuutta.

7.8 Kotimajoittajat kokevat usein myötätuntostressiä

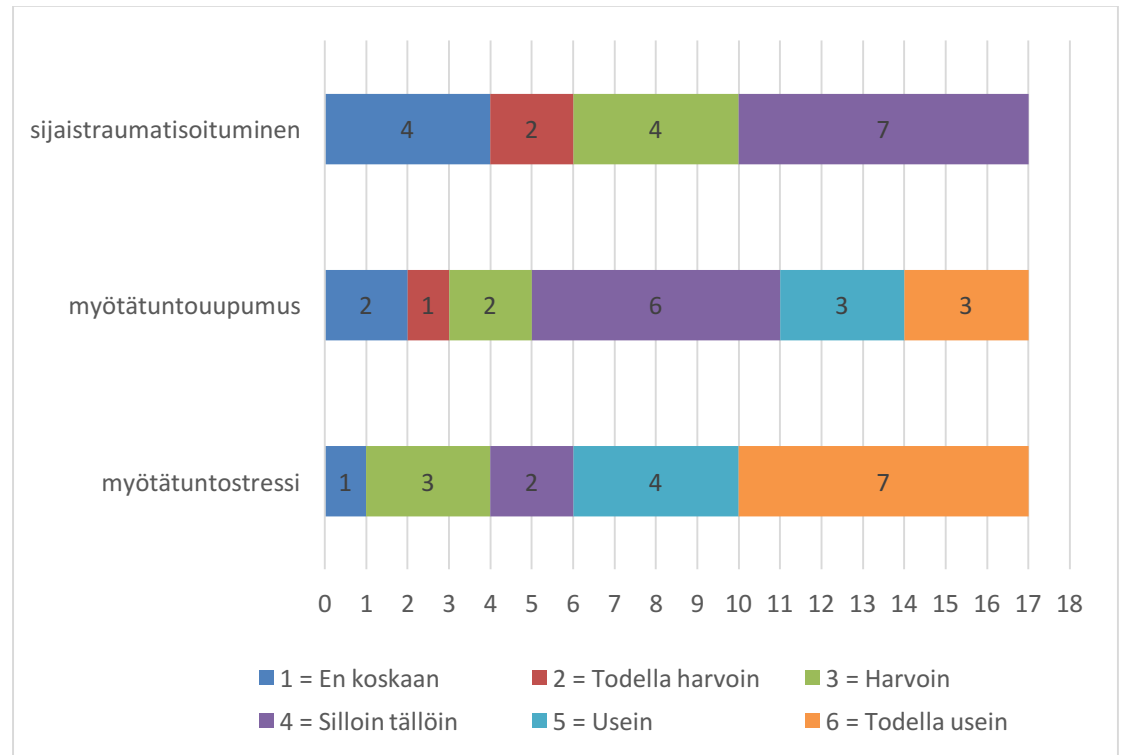
Myötätuntostressiä, myötätuntuupumusta ja sijaistraumatisoitumisen tuloksien analyysissä oli jätettävä huomiotta seitsemän vastausta kyselyajan alkupäässä ilmenneen sähköisen kyselylomakkeen toimimattomuuden takia, jotta mittausvirheeltä varmasti välttyttäisiin. Mittauksen luotettavuuden kannalta vastauksia jäi analysoitavaksi 17.

Toisinaan tunsin, että olin psykologi, lääkäri ja sosiaalityöntekijä ilman koulutusta ja kokemusta. Sijaistraumatisoiduin itsekin enkä vieläkään voi aivan hyvin.

Myötätuntostressiä koki kotimajoittamisen aikana suurin osa vastaajista todella usein tai usein. Vastaajista seitsemän vastasi kokevansa myötätuntostressiä todella usein ja neljä vastasivat kokevansa sitä usein. Kaksi vastaajaa koki myötätuntostressiä silloin tällöin ja kolme vastaajista koki myötätuntostressiä harvoin. Yksi vastasi, että ei koe myötätuntostressiä koskaan.

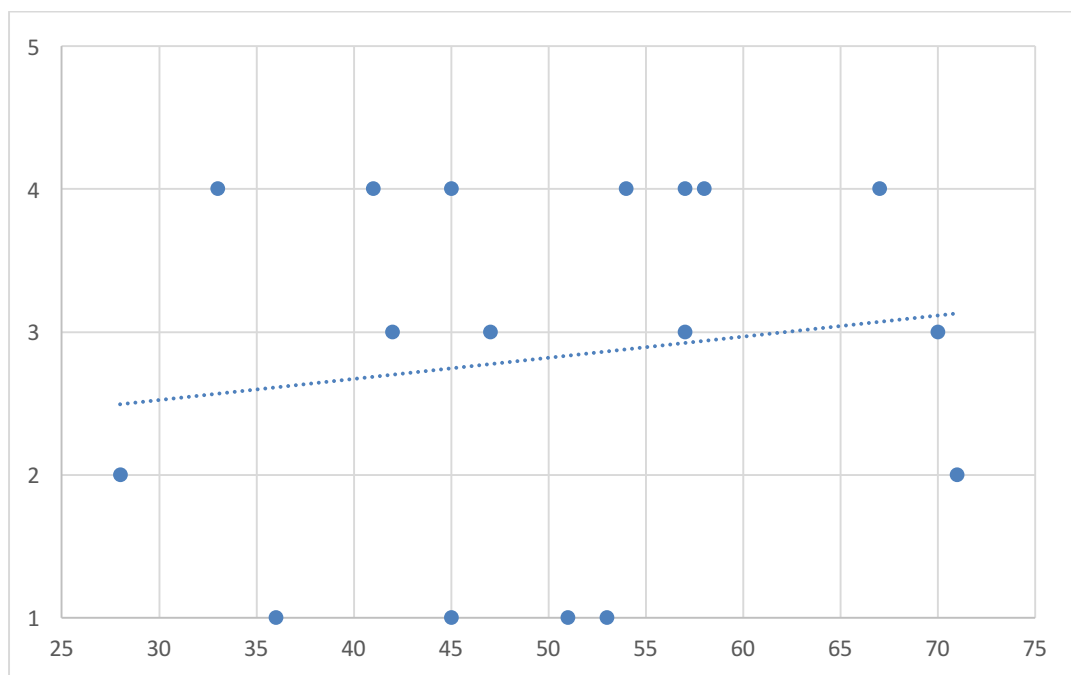
Myötätuntuupumusta koki kotimajoittamisen aikana todella usein ja usein yhteensä kuusi henkilöä, kolme kumpaakin. Kuusi vastasi kokevansa myötätuntuupumusta silloin tällöin. Kaksi vastaajaa koki myötätuntuupumusta harvoin, yksi koki myötätuntuupumusta todella harvoin ja kaksi vastaajista eivät kokeneet sitä koskaan.

Sijaistraumatisoitumista ei koettu kotimajoittamisen aikana todella usein tai usein. Seitsemän vastaajaa koki sijaistraumatisoitumista silloin tällöin. Neljä vastaajaa koki sijaistraumatisoitumista harvoin. Kaksi vastaajista koki sitä todella harvoin ja neljä vastaajista eivät olleet kokeneet sitä koskaan kotimajoittamisen aikana. (Kuva 3.)

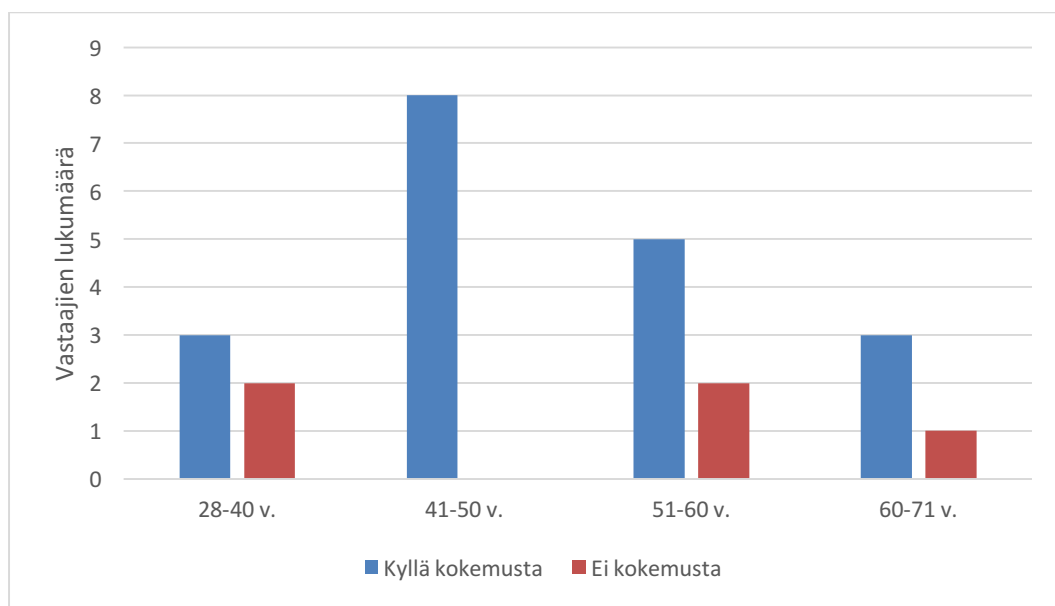
Kuva 3. Myötätuntostressin, myötätuntouupumuksen ja sijaistraumatisoitumisen kokemusten jakautuminen vastaajien kesken

Sijaistraumatisoitumisen kokemuksen toistuvuudessa oli huomattavissa pieni nousu iän noustessa. Tätä tulosta tulee kuitenkin tarkastella kriittisesti pienen vastaajamäärän ja nimenomaan pienen nousun takia. Kuvassa 4 pystyakseli kertoo sijaistraumatisoitumisen toistuvuuden kokemuksen numeroina (1 = en koskaan, 2 = todella harvoin, 3 = harvoin, 4 = silloin tällöin, 5 = usein, 6 = todella usein) ja vaakakseli kertoo vastaajan iän. Jana kuvaa näiden kahden suhdetta eli korrelaatiota.

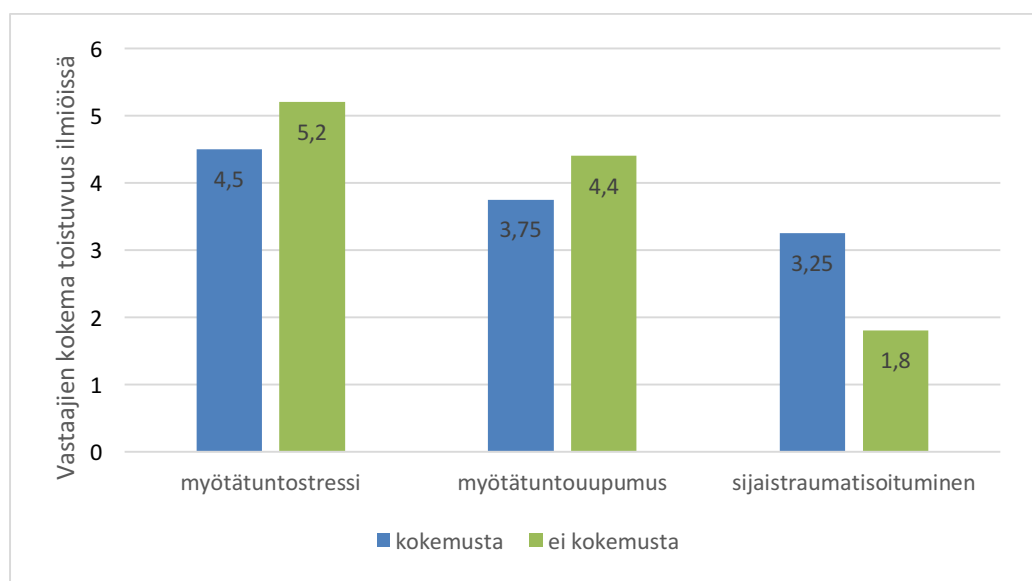
Kuva 4. Sijaistraumatisoitumisen kokemus suhteessa vastaajien ikään

Vastaajista suurimmalla osalla oli ollut vapaaehtoistyöstä kokemusta ennen kotimajoittamisen aloitusta. Vain viidellä vastaajalla 24:stä ei ollut kokemusta vapaaehtoistyöstä. Näissä tuloksissa on laskettu 17 vastaajan vastaukset, joista viidellä ei ollut vapaaehtoistyöstä kokemusta aiemmin mainitun mahdollisen laskentavirheen välttämisen vuoksi. Kuten kuva 5 osoittaa, kokemattomuus vapaaehtoistyössä ennen majoittamista jakautui ikäryhmissä tasaisesti.

Kuva 5. Kotimajoittajien kokemus vapaaehtoistyöstä ennen majoittamista

Kuva 6 mukaisesti, ennen kotimajoitusta vapaaehtoistyötä tehneiden ja vapaaehtoistyötä tekemättömien vastaajien vastaukset olivat saman suuntaisia, mutta poikkesivat toisistaan hieman. Vastaajilla, joilla ei ollut kokemusta vapaaehtoistyöstä ennen kotimajoittamisen alkua, kokemus myötätuntostressistä ja myötätuntuupumuksesta ilmeni hieman useammin kuin muilla vapaaehtoistyötä tehneillä vastaajilla. Niiden, joilla ei ollut kokemusta vapaaehtoistyöstä ennen kotimajoittamista, kokemus sijaistraumatisoitumisesta oli kuitenkin alhaisempi kuin vapaaehtoistyötä aiemmin tehneiden. Pystyakseli kertoo sijaistraumatisoitumisen toistuvuuden kokemuksesta numeroina (1 = en koskaan, 2 = todella harvoin, 3 = harvoin, 4 = silloin tällöin, 5 = usein, 6= todella usein)

Kuva 6. Ennen kotimajoitusta vapaaehtoistyötä tehneiden vastaajien ja vapaaehtoistyötä tekemättömien vastaajien kokemukset myötätuntostressistä, myötätuntuupumuksesta ja sijaistraumatisoitumisesta

7.9 Kotimajoittajilta nousseet ehdotukset jaksamisen tukemiseen

Kyselyn lopussa vastaajat pohtivat tukikokonaisuutta, joka tukisi heidän hyvinvointiaan parhaiten kotimajoittajina. Vastaajat kertoivat yhdeksi tuen muodoiksi ammattihenkilöiden tarjoaman neuvonnan, tuen ja keskusteluavun kotimajoittamisen näkökulmasta, joihin kuuluisi luottamuksellinen keskusteluapu, työnohjaus, kriisiterapeutin vetämät pienryhmäkokoontumiset, helposti lähestyttävät ammattiauttajat ja mahdollisuus neuvontaan puhelimitse aikaa varaamalla.

Vastaajat kertoivat koulutusten ja turvapaikanhakuprosessiin liittyvän tiedon opettamisen myös yhdeksi jaksamista tukeväksi muodoksi. Lisäksi esiin nousi myös ajatus kotimajoittajien tuen järjestävästä tahosta, joka olisi täysin erillinen ja vastaanottokeskuksen ulkopuolelta, sekä toiveita sujuvammasta yhteistyöstä vastaanottokeskuksien kanssa. Jaksamista kerrottiin edesauttavan maahanmuuttopolitiikassa tapahtuva muutos ja viranomaistuki.

Vertaistuki nousi läpi kyselyn suureksi kantavaksi tekijäksi. Vastaajat kertoivat vertaistukitoiminnan lisäämisen olevan tärkeitä jaksamisen kannalta. Vastauksissa ehdotettiin kotimajoittajien yhteisiä kokoontumisia, lomien mahdollistamista kotimajoittajille ja tukihenkilön mahdollisuutta.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että kotimajoittajilla on halu vaikuttaa yhteiskuntaan, halu puolustaa inhimillistä elämää ja halu auttaa. Nämä ovat suurimmalla osalla kotimajoittajista kieltoutuneet toisiinsa. Suurin osa myös tunsu majoittujan ennen kotimajoituksen alkamista. Kotimajoittamisen alussa pohdittiin erilaisia asioita, jotka poikkesivat toisistaan jokaisen vastaajan elämän- ja perhetilanteen mukaan. Kysymykset kotimajoittamisen alussa olivat yksilökohtaisia. Tutkimustulokset osoittavat selkeästi, että kotimajoituksessa ystävystytään ja otetaan perheeseen.

Kotimajoittamisen haasteet olivat myös moninaisia. Niissä yhdistyivät kotimajoittajien näkökulmasta turvapaikanhakuprosessiin liittyvät asiat, politiikka ja majoittujan elämäntilanne sekä kaikkien edellä mainittujen tekijöiden vaikutus majoittujan psyykkiseen hyvinvointiin. Näitä asioista katsotaan ja koetaan kotimajoittajana, jonka rooli on verrattavissa ystävän tai perheenjäsenen rooliin.

Tutkimustulokset osoittavat, että kotimajoittajat saavat eniten tukea ystäviltä, muilta kotimajoittajilta eli vertaisilta ja vapaaehtoisilta. Heidän tukeen ei voi korostaa liikaa. Tuki voi olla lyhyestä kahvihetkestä viikonloppuun ilman kotimajoittajana toimimista sekä monia asioita näiden välillä. Vertaisten tuen merkitys vahvistuu edelleen kotimajoittajien hyvinvoinnin tukemisen kehitysehdotuksissa. Toisaalta vastauksissa myös ilmenee huolta siitä, että kuormittaa toista liikaa, mikä näyttäytyy suoraan kirjoitettuna ja siten, että ammatillinen neuvonta turvapaikanhakuprosessissa, majoittujan elämäntilanteessa ja yhteisessä elämisessä nähdään selkeyttävänä ja helpottavana tekijänä.

Tutkimustulokset viittaavat siihen, että myötätuntostressin, myötätuntuupumuksen ja sijaistraumatisoitumisen riskit ovat kyselyyn vastanneita kotimajoittajia lähellä. Kotimajoittajat kuvailivat majoittujien kokemaa psyykkistä huonovointisuutta muun muassa sanoilla stressi, trauma, henkinen paine. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että majoittujien turvapai-kanhakuprosessin elämäntilanne ja kokemukset heijastuvat kotimajoittajien mielen maailmaan monella tasolla. Kotimajoittajien ja majoittujien välillä vahva linkki, joka on syntynyt siitä, että majoittujasta on tullut läheinen ystävä tai perheenjäsen. Ystävästä ja perheenjäsenestä pidetään huolta, mutta hänen kanssaan myös jaetaan uusia kokemuksia sekä oppeja. Kotimajoittajat myötäelävät vahvasti.

Tutkimustuloksissa ilmenee kotimajoittajien kokemuksien yhteys yhteiskuntaan ja yhteisöihin. Ennen kotimajoitusta majoittajat kertoivat halunneensa auttaa, vaikuttaa poliittisiin päätöksiin yhteiskunnassa. Osa kertoi pohtivansa läheisten sekä muiden ihmisten ajatuksia kotimajoittamisesta. Kotimajoituksen aikana majoittajat kertoivat vaikeista tilanteista turvapai-kanhakuprosessin aikana tehtyjen päätöksen aikana, majoittujan säilöönottotilanteissa tai paluissa kotimaahan ja saamastaan vihapuheesta. Lisäksi osa kertoi joidenkin ihmissuhteiden päättyneen kotimajoituksen myötä. Nämä viittaavat siihen, että kotimajoittajien arjen todellisuuteen, niin voimaa tuoviin asioihin kuin haasteisiin liittyy yhteiskunnallisia ja yhteisöllisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat heidän hyvinvointiinsa.

Suurin osa kyselyyn vastanneista kotimajoittajista kokee vähintäänkin usein myötätuntostressiä. Myötätuntuupumusta ei koeta niin usein kuin myötätuntostressiä. Kun yhdistää kotimajoittajien näkemykset kielteisistä päätöksistä ja paperittomuudesta sekä kotimajoittajien omat kehitysehdotukset hyvinvoinnin tukemisesta nykyiseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen, vaikuttaa siltä, että riski myötätuntuupumukseen kasvava.

Sijaistraumatisoitumista koettiin silloin tällöin tai harvemmin. Tutkimustuloksista ei noussut esille vahvoja viittauksia siitä, että kotimajoittamisen haastavat puolet olisivat vaikuttaneet monien vastaajien tunnetasoon kielteisesti – siten, että vastaajilla olisi erittäin kielteinen kokemus itsestään ja muista. Avuttomuuden tunne ilmeni monissa vastauksissa, mutta esille ei noussut sijaistraumatisoitumisen oireita esimerkiksi työkyvyttömyyttä, painajaisia tai sosiaalista vetäytymistä. Sijaistraumatisoitumisen kokemuksessa voitiin haivaita pieni nousu vastaajan iän kasvaessa. Tähän on suhtauduttava kriittisesti pienen vastaajamäärän ja pienen nousun takia, mutta mikäli tällainen toistuisi tutkimusta toistettaessa laajemmin, sen voisi yhdistää siihen, että historian sodat ja niiden synnyttämät pakolaisvirrat ovat lähempänä vanhempien vastaajien elämää ja historiaa kuin nuoremman. Ei välttämättä siten, että olisi sitä suoraan kokenut vaan esimerkiksi välillisesti oman vanhemman kautta.

Yhteistyö vastaanottokeskusten kanssa oli vastanneiden kotimajoittajien mukaan vähäistä. Suurin osa ei ollut saanut tukea haastavissa tilanteissa

tukea majoittujan vastaanottokeskukselta. Suurimmiksi kehitysehdotuksiksi nousivat henkilökunnan ja kotimajoittajien yhteiset tapaamiset, niihin liittyvä mukava kohtaaminen ja kotimajoittajien oma yhteyshenkilö, tiedottaminen, koulutukset sekä lainopillinen neuvonta. Kehitysehdotukset liittyvät siis kohtaamiseen vastaanottokeskuksen henkilökunnan kanssa ja tiedon saamiseen turvapaikanhakuprosessiin ja siihen liittyviin asioihin.

9 POHDINTA

Myötätuntostressin ja myötätuntuupumuksen riskit voivat mahdollisesti riskit voivat kasvaa, mikäli perheenomainen suhde tai ystävyys, jotka ovat ilmenneet tässä opinnäytetyössä, kuvailevat myös muiden kotimajoittajien suhdetta majoittujiin. Kun ulkoapäin tulee epäoikeudenmukaisuutta, ystävän ja perheenjäsenen oikeuksien puolesta taistellaan. Ystävät ja perheet muodostavat tiimin, jonka velvollisuutena ja oikeutena on pitää toisen puolta. Kun hyvää tapahtuu, nämä jaetaan. Perheenjäsentä autetaan, kunnes hänen ympärillään on tarpeeksi asioita, jotka antavat hänelle turvan ja mahdollisuuksia omannäköiseensä elämään tasavertaisesti muiden kanssa. Hyvänä ystävänä halutaan kantaa hädässä olevaa parempaan elämäntilanteeseen.

Kotimajoitus nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa vaikuttaa opinnäytetyön tutkimustuloksien perusteella vaativan paljon työtä oman sekä toisen jaksamisen eteen. Kotimajoitus tuo käsiteltäväksi voimia vaativia elämäntilanteita lähemmäksi joka päivä. Kielteisen turvapaikkapäätösten myötä, on ennustettu paperittomuuden nousevan (THL 2017). Poliittisella tasolla keskustelu paperittomien oikeuksista on vielä käynnissä. Mikäli yhteiskunnallinen tilanne kiristyy tässä asiassa, kotimajoittajien arkeen voi olettaa syntyvän aiempaa enemmän stressitekijöitä. Opinnäytetyön tutkimustulokset viittaavat siihen, että suurin osa kotimajoittajista majoittaisi paperittoman. Pienestä otannasta johtuen, tulosta ei kuitenkaan voi yleistää kaikkiin kotimajoittajiin.

On todennäköistä, että paperittomilla on suurempi riski altistua erilaiselle hyväksikäytölle muuhun väestöön verrattuna. Suomessa ei ole tilastoitu paperittomien rikoksia tai uhriksi joutumisia, mutta on mahdollista, että paperittomat hankkivat toimeentulonsa rikollisin toimin. Myllylän Sisäministeriölle tekemän osatutkimuksen mukaan, asiantuntijat Suomessa arvioivat, että on todennäköisintä se, että jäädessään Suomeen paperittomat todennäköisesti jäävät tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luokse. Jollivetin mukaan ranskalaisessa tutkimuksessa käy ilmi, että paperittomat kärsivät muuhun väestöön verrattuna enemmän mielenterveyteen liittyvistä ongelmista. (Myllylä 2017.) Epäinhimillisissä olosuhteissa asuminen, kohtuuttoman vuokran maksaminen ja ilmaiseksi työskentely ovat riskejä yksityismajoituksessa, jotka ovat tärkeä tiedostaa (Jussila 2012).

Edellä mainitut riskit on hyvä tiedostaa ja ottaa huomioon yhteiskunnan, turvapaikanhakijoiden ja paperittomien turvallisuuden näkökulmasta. Opinnäytetyön kirjoitushetkellä turvapaikanhakijoita oli Suomessa noin 13 500. Heistä noin 4 300 turvapaikanhakijaa oli yksityismajoituksessa vastaanottokeskuksen kirjoilla, mutta asuvat muualla kuin vastaanottokeskuksessa. (Maahanmuuttovirasto 2017d.) Kaikki yksityismajoituksessa olevat eivät asu kotimajoittajan kanssa, mutta luku voi antaa hieman suuntaa, kuinka paljon kotimajoittajia mahdollisesti voi olla. Lukuun mahtuu monta elämäntilannetta ja majoitusympäristöä. Tämän opinnäytetyön tutkimustulokset viittaavat siihen, että oikeusavullista tukea toivovat niin turvapaikanhakijat kuin majoittajat, jotta aiemmin mainittuja riskitekijöitä voisi vähentää, oikeusavullista neuvontaa ja tietoisuutta tarvitaan lisää.

Jussilan (2012) opinnäytetyön tulokset viittaavat siihen, että turvapaikanhakijoiden oikeusturvan toteutumista saattoi vuonna 2012 kyseenalaistaa se, että majoituksessa olevia turvapaikanhakijoita ei tavoitettu tai turvapaikanhakijat eivät osanneet ottaa yhteyttä vastaanottokeskuksen henkilökuntaan, vaikka olisi ollut tarvetta. Tuolloin yksityismajoitusasiakkaita palveltiin suurimmassa osassa Suomea osana vastaanottokeskuksia. Jussilan kehittämisehdotus Maahanmuuttovirastolle oli tuolloin, että yksityismajoituksessa oleville olisi omat koulutetut ammattilaiset, jotka olisi erikseen palkattu yksityismajoittajien ohjaukselle ja neuvonnalle. Kun yhteistyö yksityismajoituksessa olevan turvapaikanhakijan ja vastaanottokeskuksen työntekijän välillä on informatiivinen, se olisi myös mahdollisille yksityismajoituksen väärinkäyttäjille selkeä viesti siitä, että jonkinlainen seuranta on ja sillä voisi vähentää turvapaikanhakijoiden hyväksikäytön riskin.

Jussilan (2012) opinnäytetyön jälkeen, tällaisia palkattuja ammattilaisia on tullut enemmän. Olisi tärkeää, että kotimajoittajille tarjottaisiin lisätuen muotoja ja kotimajoituksessa olevia turvapaikanhakijoita tavoitettaisiin, jotta myös vastaanottokeskus näkisi, miten nykyinen yhteiskunnallinen tilanne heijastuu turvapaikanhakijan hyvinvointiin. Vastaanottokeskus pystyisi kartoittamaan turvapaikanhakijan palvelutarpeet ja auttamaan niiden mukaisesti. Mikäli turvapaikanhakija päätyisi paperittomaksi, vastaanottokeskus pystyisi antamaan neuvontaa. Tämä olisi osana kotimajoittajan tukemista tilanteessa, joka on monille osapuolille vaikea.

Tutkimusaineistoa analysoitaessa pohdin, olisiko kotimajoittajilla strukturoidumpi tukiverkosto ja jonkin tahon tarjoamat tukipalvelut, mikäli pakolaiskriisin aikana 2015 olisi ollut valmiina toimintamalli, jonka mukaan yksityismajoitus toimii. Toimintamalli, joka olisi selventänyt kaikkien osapuolten yhteistyötä. Toisaalta pakolaiskriisi jäsensikin myös monia muita maahantulojärjestelmän rakenteita.

Opinnäytetyöni tutkimustuloksissa ilmenee, mitkä asiat olisivat vastaanottokeskuksen taholta sellaisia, jotka tukisivat kotimajoittajien jaksamista. Mielestäni esiin nousi hyvin tärkeitä asioita. Toisaalta noin puolet kyselyyn

vastanneista majoittajista koki tarvitsevansa enemmän tukea vastaanotto-keskukselta, kun taas puolet vastaajista eivät kokeneet tällaista tarvetta, mikä johtunee siitä, että osalla vastaajista oli ollut hyvin kielteisiä kokemuksia yhteistyöstä vastaanottokeskusten kanssa.

Kotimajoittajien hyvinvoinnin tukemista on tärkeää pohtia siitä näkökulmasta, mitkä tahot olisivat parhaimpia järjestämään tukea ja toimintaa, joka ylläpitäisi ja edesauttaisi jaksamista. Myötätuntostressistä, myötätuntuupumuksesta ja sijaistraumatisoitumisesta puhuttaessa ammattiauttajien kirjallisuudessa painotetaan työyhteisön merkitystä. Työyhteisöllä on suuri rooli siinä, muuttuuko myötätuntostressi myötätuntuupumukseksi. Kotimajoittajien hyvinvoinnin tukemisessa on mielestäni tärkeää pohtia, mikä on kotimajoittajien työyhteisö ja paljonko se jaksaa kantaa. Jos se ei jaksakaan, mitkä tahot ovat sellaisia, jotka sopivat kotimajoittajien työyhteisöön voimauttavina osallistujina.

Opinnäytetyön tutkimustulosten mukaan asiat, joita kotimajoittajat käsittelevät kotimajoittajan roolissa, eivät ole yksiselitteisiä vaan hyvinkin monisyisiä. Arkeen sekoittuu monia haastavia tekijöitä kuten traumoja, sota, menehtymisiä, palautuksia ja murheita, jotka eivät välttämättä tule monilla normaalisti eteen. Arkeen sekoittuu useita yhteiskuntaan ja politiikkaan liittyvät asiat, jotka majoittajat näkevät käytännössä päivittäin. Koska kielteiset päätökset ja tämän myötä paperittomuus hyvin todennäköisesti lisääntyy, pohdin vakavasti ja kunnioittavasti, voivatko vertaiset kantaa toisiansa lähitulevaisuudessa yhtä hyvin kuin he ovat tähän asti.

Kotimajoittajat ovat merkittävässä osassa auttamassa kielteisten päätösten ja paperittomuuden tuomissa haasteissa kuten he olivat silloin, kun pakolaiskriisi alkoi. Olisi yhteiskunnallisesta näkökulmasta myös tärkeää, että kaikki, jotka siinä toimivat, saavat tarpeeksi tukea ja ovat voimissaan, kun paperittomuuden tuoma tilanne vaatii yksilö- ja yhteisötason uusiutumista. Lisäksi olisi tärkeää, että sidosryhmät ymmärtävät toisiaan vaikeissa tilanteissa ja parhaimmillaan tukevat toisiaan.

Tutkimustuloksia tarkasteltaessa on hyvä huomioida tutkimuksen aineistonkeruussa käytetyn kyselyn painotus. Kyselyssä painotettiin kotimajoittajien saamaan tukeen ja sitä kautta heidän kokemiin haasteisiin. Tämä voi heijastua tutkimustuloksiin siten, että kotimajoittajien vastavuoroisuuden kokemukset kotimajoitussuhteessa jäivät edellä mainittujen aihealueiden alle piiloon.

On erittäin oletettavaa, että opinnäytetyö ei tavoittanut esimerkiksi turvapaikanhakijoiden kotimajoittajia, jotka jakavat saman kulttuuri- tai perhe- taustan kuin turvapaikanhakija tai kotimajoittajia, jotka ovat integroitumisen alkuvaiheessa Suomessa. On myös hyvin oletettavaa, että opinnäytetyö ei mahdollisesti tavoittanut kotimajoittajia, jotka käyttävät yksityisma-

joitusjärjestelmää hyväksi. Opinnäytetyössä ei näy siis todennäköisesti maajoituksen epäinhimillisiä riskipuoja, jotka voivat liittyä turvapaikanhakijan hyväksikäyttöön.

10 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUSARVIOINTI JA ETIIKKA

Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa sitä, että tutkimusta tehdessä tutkijat käyttävät eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä ja tutkimusmenetelmiä. Nämä ovat menetelmiä, jotka tiedeyhteisö on hyväksynyt. Tiedonhankinnassa tämä tarkoittaa, sitä että tutkimuksessa käytetään tukittavan alan tieteellistä kirjallisuutta ja asianmukaisia tietolähteitä. Hyvään tutkimusetikkaan kuuluu vilpin ja piittaamattomuuden välttäminen kaikin tavoin. (Vilka 2015, 42.)

Tuomen ja Sarajärven mukaan (2006) kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa ei ole yksiselitteistä ohjeistusta. Opinnäytetyön kirjoittajan on vain turvauduttava perustellusti valitsemiinsa lähteisiin. Kirjoittajan on tehtävä valintansa opinnäytetyönprosessin aikana valitsemiensa lähteiden perusteella ja perustella valintansa. (Kananen 2014a, 145.)

Tässä opinnäytetyössä on pyritty käyttämään luotettavia ja puolueettomia aineistoja teoriaosuuden rakentamiseen. Puolueettomalla aineistolla tarkoitetaan esimerkiksi medialähteitä, jotka eivät ole lukijoiden näkökulmasta kantaneet merkillisen suurta leimaa poliittisessa suuntautumisessa – ei oikealla eikä vasemmalla. Tämä oli vahva tahtotila turvapaikanhakijoihin liittyvän yleisen keskustelun polarisoituneen sävyn takia. Lisäksi teoriaosuuden rakentamiseen pyrittiin käyttämään niin määrällistä kuin laadullista tietoa. Teoriaosuuden rakentamisessa on myös käytetty englannin kielisiä lähteitä, luotettavuusarvioinnissa on huomioitava myös mahdolliset inhimilliset tukintavirheet englannista suomeksi käännettäessä. Opinnäytetyön tekijä on pyrkinyt parhaansa mukaan toimimaan hyvän tutkimusetiikan mukaisesti.

Tutkija ei saa saastuttaa tutkimustuloksia ja hänen on toimittava objektiivisesti (Kananen 2014a, 85). Luotettavuusarvioinnissa on otettava huomioon se, että aineistonkeruuvaiheessa opinnäytetyön tekijä muutti kyselylomakkeen pakollisten kysymysten määrää kyselytulosten vinouman välttämiseksi. Kysely oli vielä auki, kun tämä tehtiin. Analyysivaiheessa osa tuloksista suodatettiin pois. Niin aineistonkeruuseen kuin analyysiin oli tähän perustelut, mutta tavalla tai toisella, nämä voidaan luokitella myös tutkimustuloksien saastuttamiseksi. Toisaalta analyysivaiheessa laskennassa ja teemoittelussa oltiin erittäin tarkkoja siinä, että kaikki vastaukset laskettiin ja teemoiteltiin oikein perustellen.

Kyselylomakkeessa kysyttiin suoraan myötätuntostressistä, myötätunto-uupumuksesta ja sijaistraumatisoitumisesta. Vaikka nämä käsitteet avattiin kyselylomakkeessa, on otettava huomioon, että lyhyet kuvaukset eivät näitä ilmiöitä välttämättä avaa. Toisaalta kysely tavoitti hyvin vastaajia sähköisesti internetin välityksellä, joten voidaan olettaa sähköisten palveluiden ja käsitteiden haettavuuden olleen mahdollisia. Käsitteissä esiintyy kuitenkin ristiriitoja ja päällekkäisyyksiä, joten voi olla, että opinnäytetyössä ei mitattu samoja asioita kuin mihin kotimajoittajat vastasivat. Toisaalta nyt tutkimustuloksissa voidaan ajatella kotimajoittajien vastanneen heidän omien kokemusten tuomien tulkintojen mukaan. He ovat vastanneet siten, miten ovat ymmärtäneet käsitteet ja arvioineet omien kokemuksensa toistuvuutta. Vastaajien oma kuvailema kokemus ja oma tulkinta ovat myös tärkeitä ulottuvuuksia laadullisessa tutkimuksessa, jossa tutkittavien näkökulmaa voidaan pitää tavoitteena. Lisäksi on otettava huomioon, että sähköinen kyselylomake koki pienen teknisen virheen alussa, mutta toisaalta sen päättymisaika kirjattiin heti ylös muistiin ja analyyseissä vastaukset ennen teknisen vian korjaantumista poistettiin.

Tutkijan objektiivisuutta tarkasteltaessa tässä opinnäytetyössä on huomioitava opinnäytetyön tekijän tausta. Tekijä on toisen sukupolven maahanmuuttaja, jonka vanhemmat ovat pakolaisia. Myös heidän pakomatallaan oli samanlaisia piirteitä kuin nykyisten turvapaikanhakijoiden pakomatalla on ollut. Opinnäytetyön tekijä on kasvanut lapsuutensa monikulttuurisessa ympäristössä, joka on käsitellyt sotaa ja sen jälkeistä toipumista ja kotoutumista. Tekijä on viettänyt lapsuudessaan aikaa uudelleen rakentavassa kehitysmaassa, suunnannut sosiaalialan opintonsa monikulttuurisuuteen, tehnyt myöhemmin opintojen kautta työharjoittelun kehitysmaassa ja hän on toiminut ohjaajana vastaanottokeskuksessa. Vastaanottokeskuksen ohjaajana opinnäytetyön tekijä toimi osan aikaa opinnäytetyötä tehdessään. Tekijän historian ja kiinnostuksien kohteiden merkitystä ei voi poistaa, vaikka hän pyrki parhaansa mukaan toiminnassaan tarkastelemaan ilmiöitä kriittisesti ja puolueettomasti tiedostaen oman taustansa. Toisaalta tekijän tausta on mahdollistanut kahden kulttuurin välissä tasapainottelun ristiriitaisten asioiden ymmärryksen saavuttamiseksi. Tasapainon etsiminen ja ymmärryksen tavoittaminen ovat tutkimuksen aikana olleet näin ollen luonnollinen tapa toimia.

Triangulaatiolla eli menetelmien yhdistämisellä vältetään mahdolliselta yhden menetelmän systemaattiselta virheeltä. Triangulaatiolla myös lähestytään tutkittavaa asiaa eri näkökulmista. (Kananen 2014a, 121.) Rahkosen ja Roosin mukaan (1990) toisaalta laadulliseen aineistoon ei aina nähdä parhaimmaksi soveltaa määrällistä analyysia, se voi myös tuoda tutkimustuloksiin molempien analyysitapojen heikoimmat kohdat (Eskola & Suoranta 1998, 166).

Opinnäytetyön tutkimuksellisessa osiossa yhdistettiin kahta eri tutkimusotetta ja käytettiin kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen ja kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen piirteitä tutkimusaineiston keruussa

sekä tutkimusaineiston analyysissa. Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä puolistrukturoidulla kyselylomakkeella ja se analysoitiin käyttäen laskentaa sekä teemoittelua. Vahvuudet ja heikkoudet yhdistämisessä on huomioitava luotettavuusarvioinnissa, koska tässä opinnäytetyössä käytettiin aineiston analyysissa molempia menetelmiä lähes yhtä paljon.

Lisäksi laadullisesta tutkimuksesta tulevia tuloksia ei voida yleistää, koska laadullinen tutkimus pyrkii kertomaan ilmiön, mutta ei yleistä niin kuin määrällinen tutkimus. Opinnäytetyön tutkimuksessa oli kuitenkin määrällisen tutkimuksen piirteitä, mutta toisaalta vastaajien määrä on silti vielä pieni verrattuna yksityismajoituksessa olevien määrään.

Reliabiliteetti eli tulosten pysyvyys tarkoittaa sitä, että mikäli tutkimus uusitaan, saataisiin samat tutkimustulokset, jotka vahvistaisivat tästä opinnäytetyöstä tulleita tutkimustuloksia (Kananen 2014a, 147). Opinnäytetyössä käytetty kyselylomake oli tarkasti rakennettu ja näin ollen sitä voisi hyödyntää uusintamittauksessa. Tämän opinnäytetyön kyselyyn osallistui vastaajia eri puolilta Suomea ja eri-ikäisiä. Puolistrukturoidussa kyselylomakkeessa oli kysymyksiä myös laajasti, jotka tukivat toistensa tutkittavia asioita. Ne tuovat luotettavuutta tutkimustuloksiin. Tämän opinnäytetyön tutkimustulokset antavat hieman suuntaa kotimajoittajien kokemuksesta, mutta jos tutkimus suoritettaisiin laajemmin, niistä syntyvät tulokset varmasti syventäisi paremmin kotimajoittajien näkemyksiä kotimajoituksesta ja heidän tukiverkostosta.

Kaiken kaikkiaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön laajuuden raameissa, tämän opinnäytetyön tutkimustulokset ovat luotettavia siten, että ne antavat suuntaa vaikkakaan ei voida sanoa, että ne kertoisivat koko totuuden kotimajoittajien kokemuksista. Jos työ olisi ollut laajempi kokonaisuus, myötätuntostressiä, myötätuntuupumusta ja sijaistraumatisoitumista olisi voinut tutkia niiden oireiden kautta, jotta tutkimuksessa oltaisiin suuremmalla todennäköisyydellä mitattu samanlaisia asioita. Lisäksi olisi voinut käyttää teorialiangulaatiota eli useampaa teoriaa ja tutkijatriangulaatiota eli tutkijaryhmiä useiden näkökulmien saamiseksi (Kananen 2014a, 121).

11 JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSIA

Opinnäytetyön tutkimustyön tutkimustulokset eivät ole yleistettävissä, koska kokonaisuutta tarkasteltaessa tavoitettujen kotimajoittajien määrä on erittäin pieni. Koko opinnäytetyön prosessin tekijä pohti, millaisessa todellisuudessa muut kotimajoittajat elävät.

Olisi kiinnostavaa tutkia sellaisten kotimajoittajien kokemuksia, jotka ovat mahdollisesti verisukua turvapaikanhakijalle tai jakavat saman kulttuuri-tausta majoittuvan turvapaikanhakijan kanssa. Miten tämä vaikuttaa molempien integroitumiseen? Minkälaisia haasteita he kokevat kotimajoittamisessa? Minkälaista tukea he saavat?

Tämän opinnäytetyön tutkimustulokset viittaavat siihen, että stressi on selkeä ilmiö kotimajoittajilla. Tutkimustyö, joka kehittäisi toimintamalleja kotimajoittajien hyvinvoinnin tukemiseksi, olisi myös erittäin mielenkiintoinen.

Tutkimusaineistosta nousi esille hankaluus saada oikeudellista tietoa ja myös sen vähyyys. Kiinnostavaa ja tärkeää olisi tutkia ja kehittää oikeuksiin liittyvän tiedon lisäämisen mahdollisuuksia ja keinoja. Tutkimus voisi vastata kysymyksiin: Miten turvapaikanhakijan oikeudellisen asemaan liittyvää tietoutta voidaan lisätä eri sektoreilla? Miten muuttuneista ajankohtaisista asioista tiedotetaan? Sektorilla tarkoitettaisiin turvapaikanhakijoita auttavia vapaaehtoisia ja erityisesti organisaatioita, jotka liittyvät turvapaikanhakijoihin. Tutkimus voisi mahdollisesti selvittää turvapaikanhakuprosessiin ja sen jälkeiseen aikaan liittyviä kysymyksiä.

Turvapaikanhakijoiden ja paperittomien mielenterveydestä on kansallisia ja kansainvälisiä tutkimuksia, jotka viittaavat keskimääräistä huonompaan psyykkiseen vointiin. Mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde olisi myös sellainen, jossa kehitettäisiin vapaaehtoisten koulutusjärjestelmään itsensä suojaamisen keinoja osana turvataitoja käsittelevä opintokokonaisuus. Tällainen koulutus voisi olla myös monessa muussa vapaaehtoistyössä hyödyllinen.

LÄHTEET

Berry, M., Garcia-Blanco, I. & Moore, K. (2015) . *Press Coverage of the Refugee and Migrant Crisis in the Eu: A content Analysis of Five European Countries*. UNHCR. Haettu 22.1.2018 osoitteesta <http://www.unhcr.org/56bb369c9.html>

Euroopan komissio (2016a). Delivering on migration. Haettu 3.12.2017 osoitteesta https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/2-years-on-migration_en.pdf

Euroopan komissio (2016b). EU ja pakolaiskriisi. Haettu 19.11.2017 osoitteesta <http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/refugee-crisis/fi/>

Euroopan komissio (n.d.). Muuttoliike – Kohti Euroopan muuttoliikestrategiaa. Haettu 3.12.2017 osoitteesta https://ec.europa.eu/commission/priorities/migration_fi - policy-areas

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 2. Painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino 1998.

Figley, C. (2002). *Treating Compassion Fatigue*. New York: Brunner-Routledge.

Haanperä, C. & Prusi, M. (2016). *Turvapaikanhakijoiden kotimajoitus - vapaaehtoistoimintaa vai vieraanvaraisuutta?* Opinnäytetyö. Liiketalouden koulutusohjelma. Turun ammattikorkeakoulu. Haettu 18.11.2017 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201601251644>

Henttunen, L. (2010). *Turvapaikanhakijoiden kokemuksia psyykkisestä hyvinvoinnistaan*. Opinnäytetyö. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Haettu 5.1.2018 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010082312724>

IOM's Missing Migrants Project (2017a). Latest global figures. Haettu 3.12.2017 osoitteesta <http://missingmigrants.iom.int>

IOM's Missing Migrants Project (2017b). Migration flows – Europe. Haettu 3.12.2017 osoitteesta <http://migration.iom.int/europe/>

IOM's Missing Migrant's Project (2017c). Migration flows to Europe – 2017 – Quarterly overview September. Haettu 3.12.2017 osoitteesta http://migration.iom.int/docs/Q3_Overview_Arrivals_to_Europe.pdf

IOM's Missing Migrant's Project (n.d.). Mixed Migration Flows in the Mediterranean and Beyond - Compilation available of data and information -

Reporting period 2016 (2016). Haettu 3.12.2017 osoitteesta http://migration.iom.int/docs/2016_Flows_to_Europe_Overview.pdf

Jussila, M. (2012). *Turvapaikanhakijoiden majoitusjärjestelmän kehittä-misehdotus Maahanmuuttovirastolle*. Opinnäytetyö. Yrittäjyyden ja liike-toimintaosaamisen koulutusohjelma, ylempi AMK. Tampereen ammatti-korkeakoulu. Haettu 21.1.2017 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201204265275>

Jämsä, T. (2016). *Turvapaikanhakijoiden kasvavan määrän tuomat haas-teet majoittamisen näkökulmasta Oulun alueella*. Opinnäytetyö. Liiketa-louden koulutusohjelma. Oulun ammattikorkeakoulu. Haettu 18.11.2017 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016051172855>

Kananen, J. 2014. *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kanerva, J. (2017). *Arviomuistio laittoman maassa oleskelun tutkintakei-noja ja rangaistusasteikkoa koskevista lainsäädännön muutostarpeista. Lausuntotiivistelmä*. Oikeusministeriö. Lönnberg Print & Promo: Helsinki. Haettu 22.1.2018. osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-639-0>.

Kuosma, T. (2016). *Turvapaikka ja pakolaisasema*. EU: Nordbook.

Kerkkäinen, H. & Säävälä, M. (2015). *Maahanmuuttajien psyykkistä hyvin-vointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja palvelut. Systemaattinen tut-kimuskatsaus*. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki: Edita Publishing Oy. Haettu 5.1.2018 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-008-4>.

Kotimajoitusverkosto (2018). Kotimajoitusopas. Haettu 21.1.2018 osoit-teesta <http://kotimajoitusverkosto.fi/wp-content/uploads/2018/01/Koti-majoitusopas.pdf>

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uh-rin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011. Haettu 19.1.2018 osoit-teesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>

Lapsikuolemaperheet ry (2017). Auttajan uupuminen. Haettu 19.1.2018 osoitteesta <http://kapy.fi/wp-content/uploads/2017/01/Auttajan-uupu-minen.pdf>

Maahanmuuttovirasto (2017a). Hyvinkään, Inkeröisten, Kiteen ja Kotkan Laajakosken vastaanottokeskusten toiminta päättyy. Haettu 21.1.2018 [http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotie-dotteet/1/0/hyvinkaan_inkeroisten_kiteen_ja_kotkan_laajakosken vas-taanottokeskusten toiminta paatty 74857](http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotie-dotteet/1/0/hyvinkaan_inkeroisten_kiteen_ja_kotkan_laajakosken_vas-taanottokeskusten_toiminta_paatty_74857)

Maahanmuuttovirasto (2017b). Kaksi vuotta turvapaikanhakijasyksystä 2015, missä mennään nyt? Haettu 3.12.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/kaksi_vuotta_turvapaikanhakijasyksysta_2015_missa_mennaan_nyt_74367.

Maahanmuuttovirasto (2017c). Päivitetty ohjeistus kotimajoittajille. Haettu 19.11.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/nain_palvelemme/asiakastiedotteet/1/0/paivitetty_ohjeistus_turvapaikanhakijoiden_kotimajoittajille_73211.

Maahanmuuttovirasto (2017d). Turvapaikan hakeminen. Haettu 3.12.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen

Maahanmuuttovirasto (2018a). Käännytys. Haettu 21.1.2018 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/paatos/kaannyttaminen

Maahanmuuttovirasto (2018b). Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen. Haettu 21.1.2018 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/paatos/muutoksenhaku

Maahanmuuttovirasto (2018c). Poistuminen Suomesta. Haettu 21.1.2018 osoitteesta http://www.migri.fi/tietoa_muualla/poistuminen_suomesta

Maahanmuuttovirasto (2018d). Sanasto. Haettu 3.12.2017 osoitteesta <http://www.migri.fi/medialle/sanasto>

Maahanmuuttovirasto (2018e). Toteutuneet keskimääräiset käsittelyajat 2016. Haettu 21.1.2018 osoitteesta http://www.migri.fi/nain_palvelemme/kasittelyajat/keskimaaraiset_kasittelyajat_aikaisempina_vuosina

Maahanmuuttovirasto (2018f). Tutkimatta jättäminen. Haettu 21.1.2018 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/hakemuksen_kasittely/tutkimatta_jattaminen

Maahanmuuttovirasto (2018g). Vastanottoraha. Haettu 22.1.2018 osoitteesta http://migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastanottotoiminta/vastanottoraha

Malmberg, L. (2017). Helsinki laajentaa paperittomien terveystalvitu – Valtuusto teki tiukan päätöksen kuuman maratonkeskustelun jälkeen. *Helsingin Sanomat* 29.11.2017. Haettu 21.2.2018 osoitteesta <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005469666.html>

MTV (2017). Suuri presidenttitentti. Turvapaikanhakijoiden auttaminen. Haettu 1.1.2018 osoitteesta <https://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/uhoilusta-tekoihin-miten-vayrynen-aikoo-haastaa-niiniston-kaikkien-ehdokkaiden-ensimmainen-yhteinen-tv-tentti-mtv-lla-klo-20/6695464>

Myllylä, M. (2017). *Mikä on suomen kyky vastaanottaa turvapaikanhakijoita? Tarkastelu sisäministeriön hallinnonalan näkökulmasta*. Sisäministeriön julkaisu 25/2017. Sisäinen turvallisuus. Valtioneuvoston arkist Haettu 20.1.2018 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-158-9>

Nissinen, L. (2007). *Auttamisen rajoilla*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Nissinen, L. (2012). *Rajansa kaikella*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Oittinen, S. (2011). *Empatia kriisiauttamisessa – kriisi yöntekijöiden kokemuksia myötätuntostressistä ja työhyvinvoinnista Kuopion Kriisikeskuksella*. Pro gradu-tutkielma. Sosiaalipsykologia. Itä-Suomen yliopisto 3.12.2017 osoitteesta http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110123/urn_nbn_fi_uef-20110123.pdf.

Pakolaisapu (n.d.). Sanasto. Haettu 4.12.2017 osoitteesta <http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto/>

Pakolaisneuvonta (2009). Käsitteitä. Haettu 18.11.2017 osoitteesta http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=106&lang=suo

Paperittomat-hanke (2017). Oikeus terveyteen. Haettu 21.1.2018 osoitteesta http://www.paperittomat.fi/?page_id=347

Rothschild, B. & Rand. (2006). *Help for the helper, The psychophysiology of Compassion Fatigue and Vicarious Trauma*. New York: W.W. Norton & Company.

Snellman, O., Seikkula, J., Wahlström J. & Kurri, K. (2014). Aikuisten turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten mielenterveyden ja psyykkisten ongelmien erityispiirteet. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti [S.l.], v. 51, n. 3, jouluku. 2014. ISSN 0355-5097. Saatavilla: <https://journal.fi/sla/article/view/48322>. Haettu 7.1.2018.

Sisäministeriö (n.d.). Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Haettu 12.11.2017 osoitteesta <http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>.

THL (2017). Paperittomat. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu päivämäärä osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-terveys-ja-hyvinvointi/paperittomat>

Suomen pakolaisapu (n.d). Sanasto. Haettu 21.1.2018 osoitteesta <http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto/>.

Säävälä, H. (2017). Risikko: Paperittomien piilottajille harkitaan rangaistusta. *Yle Uutiset* 22.8.2017. Haettu 21.11.2017 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-9791939>

Ulkoasiainministeriö (2016). Muuttoliike ja pakolaiskriisi Euroopassa. Haettu 19.11.2017 osoitteesta <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=49795&culture=fi-FI&contentlan=1>.

Valkama, V. (2017). Sisäministeriö: Paperittoman auttamista ei kriminalisoida – Rikollisen leima huolettaa majoittajia. *Aamulehti* 31.8.2017. Haettu 21.11.2017 osoitteesta <https://www.aamulehti.fi/uutiset/sisaministerio-paperittoman-auttamista-ei-kriminalisoida-rikollisen-leima-huolettaa-majoittajia-200364330/>

Vilkkä, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. 4. Uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Turvapaikanhakijoiden kotimajoittajien hyvinvointi ja tukiverkosto

Aurinkoinen tervehdys kotimajoittajat,

työskentelen vastaanottokeskuksessa ja olen tekemässä sosionomiopintojeni päättötyötä kotimajoittajien hyvinvoinnista ja tukiverkosta erityisesti kielteisten päätösten ja paperittomien määrien lisääntyessä. Työni tilaajana on yksi Suomen Punaisen Ristin ylläpitämistä vastaanottokeskuksista.

Haluan opinnäytetyössä tuoda esiin teidän tämän hetkisen hyvinvointinne ja selvittää, saatteko tarpeeksi tukea ja jos saatte, mistä ja minkälaista tukea. Jos tukea ei ole riittävästi, toivon opinnäytetyön tuovan teidän rehellisen äänenne kautta esiin tukikokonaisuuden, joka tukisi teidän jaksamistanne tulevaisuudessa.

Toivon myös saavani selvitettyä teidän ja vastaanottokeskusten välisen yhteistyön riittävyyden teidän hyvinvointinne näkökulmasta.

Olette sopivia kyselyn vastaajiksi, mikäli olette majoittaneet aiemmin tai majoitatte tällä hetkellä.

Kaikki kyselyvastaukset käsitellään puolueettomalla ja tutkimuksellisella otteella erittäin luottamuksellisesti. Kyselyyn vastataan anonymisti jokaisen vastaajan henkilöllisyyden salaamiseksi. Tilaaja näkee ainoastaan lopullisen tuotoksen opinnäytetyöstä.

Toivon vilpittömästi, että opinnäytetyöstä tulee teidän arvokasta työtä tukeva ja saamme yhdessä tehtyä perusteellisen selvityksen teidän tämän hetkisestä jaksamisestanne ja tukiverkostostanne. Toivottavasti mahdollisimman moni kotimajoittaja voisi vastata kyselyyni.

Kyselyyn on mahdollista vastata perjantaihin 17.11.2017 kello 23:59 asti.

Kunnioittaen,
Quynh Ly

Taustatietosi ja kokemuksesi kotimajoittajana

1. Sukupuolesi?

Mies ☐

2. Ikäsi?

18 ☐

3. Maakuntasi? *

Ahvenanmaa ▼

4. Kuinka kauan olet toiminut turvapaikanhakijan/turvapaikanhakijoiden kotimajoittajana? *

Alle 6 kuukautta ▼

5. Majoitettaviesi määrä *

1 ▼

6. Majoitatko tällä hetkellä ketään? *

Kyllä ▼

7. Minkälaisista syistä johtuen kotimajoitus päättyi? Mikäli kotimajoitus ei ole päättynyt, voit siirtyä kysymykseen 8.

8. Missä kohtaa turvapaikkahakuprosessia majoitettavasi on? *

9. Oliko sinulla ennen kotimajoittamista kokemusta vapaaehtoistyöstä? *

10. Mikä sinut sai kiinnostumaan kotimajoittamisesta? *

11. Minkälaisia kysymyksiä pohdit kotimajoittamisen alussa?

12. Minkälaista yhteiselo on kotimajoittamisen aikana ollut? Voit halutessasi kertoa, minkälainen suhde sinulla on majoitettavaan.

▼

13. Minkälaisia haasteita koet kielteisen päätösten ja lisääntyvän paperittomuuden tuovan kotimajoittamiseen? *

▲

▼

14. Olisitko valmis majoittamaan paperitonta henkilöä? Vastaa halutessasi.

Kysymys voi tuntua hyvin ymmärrettävästi aralta. Suosittelen, että vastaat mikäli sinusta vain tuntuu siltä. Vastauksesi voi olla tärkeä paperittomuuden lisääntyessä ja heijastuessa kotimajoittajien hyvinvointiin.

En ▼

Hyvinvointisi ja tukiverkostosi kotimajoittamisen aikana

15. Oletko kokenut kotimajoittamisen aikana seuraavia? *

Myötätuntostressi ja myötätuntuupumus ovat seurauksia, käyttäytymistä ja tunnetiloja, jotka johtuvat tietoon tulleesta traumaattisesta tapahtumasta, joka on tapahtunut läheiselle. Myötätuntuupumus syntyy myötätuntostressin jatkuessa pitkään. Sijaistraumatisoituminen muuttaa kielteisesti omaa minää, häiritä keskeisiä tarpeita itsestä ja muista sekä vaikuttaa muistiin. Sijaistraumatisoitumista voi syntyä erityisesti pitkissä asiakas - tai potilassuhteissa.

	En koskaan	Todella harvoin	Harvoin	Silloin tällöin	Usein	Todella usein
Myötätuntostressi	j:n	j:n	j:n	j:n	j:n	j:n
Myötätuntuupumus	j:n	j:n	j:n	j:n	j:n	j:n
Sijaistraumatisoituminen	j:n	j:n	j:n	j:n	j:n	j:n

16. Millaisia olivat haastavimmat tilanteesi kotimajoittamisen aikana? Mistä ne syntyivät? *

Tässä voit avata mahdollisia kokemiasi haasteita liittyen eettisiin kysymyksiin, mediaan, politiikkaan, elämäntilanteeseesi, majoitettavan elämäntilanteeseen ja yhteiseen arkeen.

▲

▼

17. Mikäli sait tukea haastavissa tilanteissa, valitse miltä tahoilta sait tukea. Voit valita useamman vaihtoehdon.

- ☐ Viranomaiset
- ☐ Alueen paikalliset järjestöt
- ☐ Vastaanottokeskuksen henkilökunta
- ☐ Vastaanottokeskuksien muut vapaaehtoiset
- ☐ Vastaanottokeskuksien muut kotimajoittajat
- ☐ Ystävät
- ☐ Muu,
- ☐ mistä?

18. Kuvaile saamaasi tukea

▲

19. Arvioi saamasi tuen riittävyyttä

En saanut tukea lainkaan

20. Valitse

Hain tukea itse

21. Mitkä asiat saavat haastavien tilanteiden aikana ja haastavien tilanteiden jälkeen jatkamaan kotimajoitusta? *
Voit halutessasi tarkentaa kotimajoittamisen tukipilarisi ja voimaannuttavilta tuntuvat asiat.

Sinun ja majoitettavasi vastaanottokeskuksen välinen yhteistyö

22. Saitko haastavissa tilanteissa tukea majoitettavasi vastaanottokeskukselta? *

En saanut tukea lainkaan

23. Minkälaista tukea olet saanut majoitettavasi vastaanottokeskukselta? *

24. Minkälainen yhteistyö vastaanottokeskuksien kanssa tukisi tulevaisuudessa parhaiten kotimajoittajana toimimistasi? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

- ☐ Vertaistoiminta
- ☐ Koulutukset
- ☐ Tiedottaminen
- ☐ Kotikäynnit
- ☐ Vastaanottokeskuksien henkilökunnan ja kotimajoittajien yhteiset tapaamiset
- ☐ Materiaalinen tuki (esimerkiksi kotitalouteen liittyvät tavarat)
- ☐ Muu

25. Koetko tarvitsevasi majoitettavasi vastaanottokeskukselta enemmän tukea kuin tällä hetkellä saat? *

En

26. Minkälainen tukikokonaisuus tukee parhaiten sinun hyvinvointia ja jaksamista kotimajoittajana? *

Voit tässä pohtia kotimajoittajana kokemiasi haasteita ja tuoda esille ne tuen muodot, jotka olisivat auttaneet sinua selviämään kyseisistä haasteista paremmin eteenpäin.